מראה הפנים על תלמוד ירושלמי שקלים

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי שקלים

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-שקלים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ג 7
הלכה ד 8
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ב 13
הלכה ג 14
הלכה ד 14
הלכה ה 15
פרק ג 16
הלכה א 16
הלכה ב 18
הלכה ג 19
פרק ד 21
הלכה א 21
הלכה ב 23
הלכה ג 29
הלכה ד 30
פרק ה 35
הלכה ג 35
הלכה ד 39
פרק ו 40
הלכה א 40
הלכה ב 45
הלכה ג 45
הלכה ד 46
פרק ז 47
הלכה א 47
הלכה ב 49
הלכה ג 53

פרק ח 54
הלכה א 54
הלכה ג 55
הלכה ד 56

פרק א

הלכה א

באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים. כתב הר"ב מכריזין שימעטו הזרע אחר עד שלא ישאר בו רובע הקב וכו' ורבותינו פירשו דלאחר שגדלו הזרעים אפילו אחד באלף לא בטיל וצריך לעקור הכל דכל תרי מילי דכל חד לחודיה שרי ונאסרו ע"י תערובת לא שייך בהו ביטול וכו' וכתב התי"ט דמצא הכלל הזה בתוס' נדה דף סא והביא הקושיא מבשר בחלב והתירוץ מדברי התוס' בע"ז דף סה. ועל עיקר פירוש של רבותיו דהר"ב השייך כאן לא כתב כלום שהן אינם מוסכמים לדינא כדלקמן. ובענין הכלל דכל תרי מילי וכו' כבר כתבתי זה בפ"ח דכלאים בהלכה א' בשם הרא"ש דפ"ח דנדה בהל' כלאי בגדים גבי הבגד שאבד בו כלאים ה"ז לא ימכרנו לנכרי וכו' והביא שם הירושלמי דכלאים בפ' הנזכר צמר ופשתן שטרפן אסור כיצד עושה מביא ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן וכו' עד מה דאמר רב כשעשאן בגד אחד בפני עצמו אסור. ועל זה כתב הרא"ש וז"ל דבעשאן בגד לא שייך ביה ביטול ברוב ואפילו חוט אחד בכל הבגד כדתניא בגד שאבד בו כלאים וכו' דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך בי' ביטול ברוב דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור והא דבעינן נתינת טעם בבשר בחלב כמו בשאר איסורין אע"ג דהוי היתר בהיתר דלא שייך ביה ביטול כיון שע"י תערובת נאסר שאני התם דדרך בישול אסרה תורה ולא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם עכ"ל שם ומזה תבין דאין צורך למה שכתב התי"ט על דברי התוס' דע"ז. ואכתי קשיא לי דנילף מבשר בחלב. וניחא לי דליכא למילף משום דחידוש הוא וכו'. דמאי ילפותא שייכא הכא דאדרבה מן הסברא הוה לנו לומר דבבשר בחלב אסור אפילו בלא נתינת טעם וכפי הכלל דכל תרי מילי וכו' אלא מדלמדנו מגזרת הכתוב דדוקא דרך בישול אסרה התורה א"כ הוי בשר בחלב כמו שאר איסורין ועד שיהא בנתינת טעם. ואם כוונתו נילף כלאים מבשר בחלב ותהני ביה ביטול זה פשיטא ללא צורך הוא דמה נתינת טעם שייך בכלאי זרעים ולא נאריך בזה. ועוד כתבתי בכלאים שם במה שפלפלו האחרונים בסי' רצט על הא דהביא הטור שם דברי הירושלמי דכלאים דלעיל והאריכו בזה בענין ביטול איסור לכתחלה עיין עליהם. ואמתת הדברים בזה כך הוא דהכלל שמענו מדברי הירושלמי בענין הביטול דכל זמן שלא נעשה האיסור מחמת תערובת שני מינים כלאים וכגוונא דקאמר התם שטרפן להצמר והפשתן ועדיין לא עשה מהן כלום שיהא נקרא איסור כלאים לכ"ע שאף לדעת הרמב"ם שהבאתי שם מיהת בעינן עד ששע אותן ביחד ופשיטא לדעת שארי

גדולי פוסקים שאין איסור כלאים מן התורה עד שיהא שוע וטווי ונוז יחד והלכך כאן שלא עשה אלא שטרפן זה בזה לא שייך ביטול איסור לכתחלה אלא הביטול הוא שלא יבואו לידי איסור וזה ברור הוא ומוסכם כמו שתלמד זה מדברי הרמב"ם בפ"י מהל' כלאים וע"ש בהל' ו' וז' ותמצא כן. ונחזור למה שהביא הר"ב בשם רבותיו בענין כלאי זרעים לאחר שגדלו דמדברי הרשב"ם בב"ב דף צד היה נראה כן שפי' שם להא דתנינן כל סאה שיש בו רובע ימעט ואח"כ יזרענו וכן פי' ר"ח א"נ נזרעו אלא שלא נשרשו אבל אם נשרשו אין להם תקנה שכבר נאסרו בהשרשה וכו'. אבל כבר כתבו התוס' שם דאגב חורפיה לא עיין דלא אמר הכי בפ' כל שעה אלא גבי כלאי הכרם וכו' ע"ש וראיה ברורה לזה דאף שכבר גדלו הזרעים א"צ לעקור אלא עד שיתמעטו מכדי רובע לסאה נלמד מדברי הרמב"ם בסוף פ"ב מהל' כלאים באחד באדר משמיעין על הכלאים וכו' בראשונה היו עוקרין ומשליכין וכו' התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שימצאו בה כלאים והוא שימצאו בה מין אחר אחד מארבעה ועשרים אבל פחות מכאן לא יגעו בה. הרי שאף לאחר שהחמירו והתקינו שיהא מפקירין כל השדה דוקא בשיש בה אחד מכ"ד ולא בפחות מכאן דאז בטל המין האחר בהשדה וא"כ הכלל דאיסור כלאים לא בטיל אינו אלא במקום שאינו ניכר כמו בבגד שאבד בו חוט אחד כלאים וכמו שהביא זה בפ"י שם בהל' כז:

ואת מקוות המים. פירשתי כאן כפי' התוספתא שהבאתי בפנים ולפי שזה מוסכם הוא לכ"ע ויש חלוקי דיעות בענין שאובים ובענין שאיבה שהמשיכוה וכבר זכרתי מזה בחיבורייי בכמה מקומות שלדעת הרמב"ם דפוסק שאיבה אינה אלא מדבריהם מהיכן למד זה ועיין בשילהי מס' ע"ז מה שנתבאר מזה:

התיב ר' עולא והא תנינן בשלשה פרקים בשנה וכו' א"ל כולה כאחת היתה באה וכו' לפי מה שנשנה לקמן בסוף פ"ג תרם את הראשונה לשם א"י וכו' השלישית לשם בבל וכו' ולשם מדינות הרחוקות משמע שלא באו כולם כאחת אלא הכל לפי קירוב וריחוק המקומות אלא דנראה דדרך דחיה קא מדחי לה יכילנא למימר לך דלעולם כולה כאחת היתה באה ולא עשו כן אלא כדי לעשות פומבי לדבר לומר שכבר הגיעו מכל המקומות הרחוקות בפרוס החג:

שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת תרומת אדנים וכו' תרומת אדנים לאדנים. נראה דכך פירושה של שמועה זו שלש תרומות האמורים בפרשה תרומה נרמזין לאלו הג' תרומת אדנים וכו' וקרא קמא דפרשה זו תפרש בתרומת אדנים וכו' וקרא דהעשיר לא ירבה האמור בפ' כי תשא לא קאי על תרומת אדנים אלא על תרומת שקלים לקרבן כדי

שתהא יד כולן שוה. והכתוב כאן בספרי הדפוס אחר תיבת לקרבן מה שירצו יעשו טעות דמוכח הוא דאגב שיטפא דלעיל הדפיסו כן. דגבי תרומת המשכן למשכן מה שירצו יעשו שפיר הוא דנדבה זו לבדק הבית היתה כפי נדבת הלב וזהו כדקאמר ר' אבין אף בפרשה הזאת וכו' כלומר ולא תדרוש דקרא דהעשיר וגו' על תרומת אדנים לאדנים הוא דנאמר אלא על תרומת שקלים לקרבן קאי דבדין הוא שיהא יד כולן שוין בה דלכפר הוא וכן משמע מדברי הבבלי פ"ד דמגילה דף כט ע"ב דמדייק למ"ד כי תשא קרינן קרבנות מי כתיבי שקלים לאדנים כתיבי כדתני רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל בדק הבית לבדק הבית ופירש"י תרומת מזבח למזבח לקנות מהן קרבנות הצבור לכל השנה דכתיב בה לכפר על נפשותיכם וכלומ' דעליה קאי העשיר לא ירבה וגו' דצריכה שתהא יד כולן שווה בהן. ולבדק הבית הוא לא היתה שוה בכולן אלא איש כפי נדבתו וכו' ע"ש וכן פירש בנמוקי החומש בפרשת כי תשא. וכ"כ הרמב"ן שם וכתב ג"כ כי השקלים לקרבנות אינם מבן עשרים ולמעליה אלא משהביא ב' שערות חייב לשקול וכו' וכדאמר הכא לקמן בהלכה ג'. וזה לא כדברי הרב לקמן משנה ג' שכתב וקטנים אפילו הביא ב' שערות והוא פחות מבן עשרים וכבר העיר עליו התי"ט בזה במשנה ד'. ומ"ש שם ולפ"ז קרא תניין בתרומת אדנים וכו'. ואולי דעת הרב לפרש קרא קמא באדנים וכו' אבל לא ידעתי היאך מפרש הירושלמי עכ"ל ור"ל הירושלמי דהלכה ג' דהחיוב הוא משיביא ב' שערות. וקצת היה משמע הכי בענין פירושי המקראות מהסוגיא דהכא דקרא קמא דפ' תרומה דקאמר בהדיא זו תרומת אדנים וא"כ קרא קמא דפ' כי תשא נמי כן אלא דלא קאי המסקנא הכי וכדפרישית וזה מבואר:

הלכה ג

ולמשכן אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות. כדפרישית דעד שיבוא לכלל שנים ויביא ב' שערות והשתא שפיר הוא דקאמר בתחלה הדא דתימר בשהביא שתי שערות והייני דהביא קודם שהגיע לכלל שנים דאז טובעין ואין ממשכנין ואתיא כמ"ד בפ' יוצא דופן דף מו תוך הזמן כלאחר הזמן ואפ"ה לענין ממשכנין עד שיהיו שניהם ויגדיל לכ"ע והתם איפסק הלכתא תוך הזמן כלפני הזמן. אבל בהאי תלמודא גריס להאי פלוגתא בפ' האשה רבה בהלכה ז' ולא הכריעו להלכתא. והרמב"ם בפי' המשנה כתב וקטן שלא הביא שתי שערות אין ממשכנין אותו אלא שמניחין אותו ואם נתן מקבלין מידו אמרו אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות. וזהו כהאי דהכא אבל בחיבורו פ"א מהלכות שקלים סתם וכתב דאין הקטנים שוקלין ובהלכה ז' כתב קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו משמע עד שיגדיל

בשנים ובב' שערות כדינו בכל התורה כולה לעונשים ולחיובים דתרתי בעינן וזהו למאי דמסיק התם והלכתא תוך הזמן כלפני הזמן. וא"כ לא משכחת לה לחלק בין הביא שתי שערות בין לא הביא בשלא הגיע לכלל שנים דלעולם קטן הוא עד שיגיע לי"ג שנים ויום אחד והביא שתי שערות ולפיכך סתם וכתב כן:

הלכה ד

אמר ר' יוחנן בתחלה אין מקבלין מהן וכו' ובסוף מקבלין מהן דבר שאינו מסויים וכו'. כצ"ל וכך הם דברי ר יוחנן בפ"ק דערכין דף ו' ודקאמר הכא פתר לה עולה היינו כר"ע במנחות דף עג וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות:

האחין והשותפין וכו'. כך כתוב בנוסחת המשניות כאן ובמקצת ספרים ג"כ בפ' ט' דבכורות וכן הובא כאן בגמרא וזהו גי' הרמב"ם כמבואר בדבריו בפ"ג מהל' שקלים בהל' ד' וכמו שביארתי כאן בפנים. ונלמד מסוגיית הש"ס דבכורות דף נו אמר ר' ירמיה פעמים וכו' וכן בסוגיא דהכא אלא דהכא דרך בעיא גריס לה ובאמת אינה מוכרחת הבעיא דלא דקדק התנא לשנות בכל מקום כל צדדי חיובי ופטורי אלא דהן למדין מכלל הדברים וכדדייק שם על דברי ר' ירמיה פשיטא מאי קמ"ל ומשני שם ובזה מתורצת ג"כ דקדוק על הא דר' שמי הכא בהסוגיא מעתה אפילו חלקו וכו' דלא קפיד התנא למיתני לכל הצדדין. והראב"ד שם כתב על גי' הרמב"ם האחין והשותפין והוא ט"ס אלא האחין השותפין. ומשמעות סידור דברי התנא במתני' גיטין לגי' הספרים האחין והשותפין דאלו לגי' האחין השותפין א"כ מיירי ברישא שעדיין לא חלקו האחין אלא נשארו שותפין בהירושה דאל"כ הויה ליה למיתני האחין שנשתתפו דהוה משמע שחלקו וחזרו ונשתתפו אלא מדנקט הכי משמע דאיירי שנשארו בשותפות ועדיין לא חלקו וקשיא הא דנקט ברישא שחייבין בקלבון וכו' הא איפכא הוא והו"ל למינקט הא דסיפא מעיקרא שחייבין במעשר בהמה ופטורין מקלבון דכך הוא הדין בנשארו שותפין בירושה ולבתר הוה ליה למינקט בבא דרישא וכשחייבין בקלבון וכו' כנ"ל:

אמר ר' מנא הדא דאת אמר בשלא היתה הבהמה רוב וכו'. הראב"ד הביא לזה בהשגות פ"ג דשקלים בהלכה ה ור"ל מפני מה לא כתב הרמב"ם לחלק כן ונתן הכ"מ הטעם דמאחר דבגמרא דידן לא חילקו בכך משמע דגמרא דידן לא ס"ל הא דר' מנא עכ"ל ואי משום הא א"כ לא נדע הטעם לכמה וכמה חלוקי דינים למאות וליותר שהביא הרמב"ם לפסק כהאי דהכא מה שלא הוזכרו התם כלל אלא דנראה דיש איזה ראיה שהגמרא דילן לא ס"ל הכי דקאמר בפ"ט דבכורות שם על הא דר' ירמיה שהבאתי לעיל לדייק מאי קמ"ל פשיטא דהכי הוה ומשני חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים איצטריכא ליה

סד"א כיון דחלקו בבהמה גלי דעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון קמ"ל. ולכאורה איכא למידק מהיכי תיתי דסד"א הכי דאטו משום דחלקו בבהמה לא מצי אכתי לקיימו בשותפות בשאר נכסי אלא לאו ש"מ דדברי ר' ירמיה אפילו בשהיתה הבהמה רוב הנכסים הן וכשהבהמה רוב מהנכסים מסתמא אין החלוקה בה אלא בשומא דכשהבהמה רבה שכיח ושכיח יותר שאינן כולן שוין זה כנגד זה וצריכין הן לכספים וליתן זה לזה לפי השומא כדי לחלק בשוה וא"כ בכה"ג שפיר איכא למימר דלמיפלג גם בכל הנכסים קיימי דמסתמא יהיו צריכין לכך קמ"ל. וגריס תו התם פלוגתא דרב ענן ורב נחמן ור"א ור' יוחנן כהאי דהכא בריש הלכה ופסק הרמב"ם כר' יוחנן ודקדק הלח"מ בהא דפסק בפ"ה מאיסורי המזבח כשינויא דרב אשי דהתם והא האי שנוייא לא צריכה אלא למ"ד יש ברירה וכבר יישבתי לזה במקום אחר דע"כ דלכ"ע אתינן להאי אוקמתא דטפי דמי כלב מחד מינייהו לכ"ע:

לאיכן היו הקלבונות נופלין וכו'. הרמב"ם כתב בפ"ג מהל' שקלים בהל' ז' והקלבונות אינן כשקלים אלא מניחין אותן השלחנים בפני עצמן עד שיסתפק מהן ההקדש וכתב הראב"ד על זה הרבה מחלוקת יש בתוספתא ובירושלמי. ונתן הכ"מ הטעם לדברי הרמב"ם הואיל ור"מ דאמר לשקלים הוי יחידאה לגבי אינך תנאי ומשום הכי כתב רבינו והקלבנות אינן כשקלים ומפני שנסתפק בדברי שאר תנאים הלכה כדברי מי סתם וכתב אלא מניחין אותן וכו'. ואני אומר דאם לא פסק כר"מ פשיטא דנמי לא כר' אלעזר דאמר לנדבה שהרי נדבה חמורין משקלים כדתנן לקמן ריש פ"ז וגם לא כר"ש שזורי רקועי זהב וכו' שהן נעשין ממותר התרומה של שקלים כדתנן לקמן בפ' ד' והרי אין הקלבונות כשקלים אלא או כבן עזאי או כי"א ולפיכך סתם וכתב עד שיסתפק מהן ההקדש לזה או לזה:

הדרן עלך פרק באחד באדר

פרק ב

הלכה א

מצרפין שקלים לדרכונות. שמא תזיל המרגליות וכו' כהאי דתנינן תמן וכו'. והכי אמרינן בבכורות שם דף נא ומהאי טעמא וכן פי' רש"י שם:

מתניתא בתקלין חדתין וכו' ותני כן וכו'. והרמב"ם בריש פ"ב מהל' שקלים כתב כיצד כונסין השולחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה מניחין לפניהם שתי תיבות וכו' ולמה עושין שתי תיבות אחד שמשליכין בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי

שנה שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה. וצריך טעם למה לא כתב כהאי דהכא ותני בברייתא בהדיא כן שאין עתיקין במדינה ואפשר לומר משום דהוא ז"ל היה מפרש לטעמיה דהאי תנא דברייתא דחייש לאיחלופי ושלא יטעו בין זו לזו ויבואו לידי טעות ג"כ בתרומה שע"י שישלחו אח"כ לירושלים בתורת תקלין חדתין יתרמו תרומת הלשכה לתורת תרומה חדשה ובאמת יש כאן תערובת תקלין עתיקין וזהו כסברת ר' יהודה דחייש לכה"ג כדאמרינן בבבלי פ"ה דיומא דף נה גבי הא דאמר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובת וכו' ואע"ג דמסיק התם מפני טעמא אחרינא גזירה משום חטאת שמתו בעליה וכו' זהו דוקא בקינין וכדאיתא התם דע"כ דאתינן אליבא דר' יהודה להאי טעמא משום דשמעינן ליה דאית ליה כתיבה וכדאותיב התם מהמתני' דלקמן פ"ו אבל בעלמא וכגוונא דשקלים דאיירינן איכא למימר דקיימא הך חששא אליבא דר' יהודה והלכך ס"ל האי תנא דברייתא דלא היו עתיקין במדינה כ"א חדתין בלבד אבל במקדש לא חיישינן דזריזין הן ואפילו לדעתו ז"ל שפי' דמקדש ירושלים נמי בכלל וכמ"ש בפ"ק י"ל דבירושלים יותר זריזין הן משארי עיירות שבא"י הואיל והן קרובין לתרומת הלשכה מדקדקין יותר להזהר שלא יבא לידי תערובת וא"כ כל זה אליבא דר' יהודה דחייש להכי ולפיכך לא פסק כהאי תנא דברייתא דלרבנן לא חיישינן לאחלופי בכל מקום ולפ"ז ל"צ למה שכתב התי"ט לבי אומר לי שהגי' שבירושלמי ה"ל להרמב"ם כאשר כתב בחבורו:

מתני' בשומר חנם וכו' אמר ר' אבא ואפי' תימר בשומר שכר וכו'. הא דר' אבא דהכא כאוקמתא דרבה בבבלי פ' הזהב דף נח נגנבו בלסטים מזויין וכו' ולפי אוקמתא דשמואל דהתם דלעיל. הכא בנושא שכר עסקינן ונשבעין ליטול שכרן ומכח הקושיא דמקשה שם שהרי אין נשבעין על ההקדש אלא דאכתי מכח הקושיא דפריך התם נהי דשלומי לא משלמי וכדתנן באלו דברים שאין נשבעין עליהן וכו' נושא שכר אינו משלם אנרייהו מיהא לפסיד ע"כ דאתינן לפירושא דרבה נגנבו בלסטים מזויין וכו'. והשתא קשה האי קושיא דהתם לסתמא דהש"ס דהכא דמוקי להמתני' בש"ח ואפי' ר' אבא לא קאמר הכא אלא ואפי' תימר בש"ש. ומשמע דמיהת מצינן לאוקמי נמי בש"ח והא אנן תנן ש"ח אינו נשבע וקושיא זו להפוסקים הסוברים דש"ח פטור אף מפשיעה באלו דברים דקחשיב התם. וזהו דעת התוס' והרא"ש ודעת הראב"ד בהשגות פ"ב מהלכ' שכירות בהל' ב' וכן קשה מהאי סוגיא גופה דהתם דגריס שם ר' יוחנן אמר הא מני ר"ש הוא וכו' (וזהו כר' אליעזר דהכא דלקמן ור' יוחנן דהכא כר"א דהתם וזהו דרך הש"ס הזה בחלופין) ופריך הא תינח עד שלא נתרמה התרומה וכו' עד אלא אמר ר"א שבועה זו תקנת חכמי'

וכו' ותיפוק ליה דהא בלאו הכי ע"כ דאתינן להאי דר"א דהא במתני' סתמא קתני בני העיר ששלחו שקליהן וא"כ ש"ח נמי בכלל והא לדברי הפוסקים הנזכרים והסוברים כוותייהו דאפי' בפשיעה פטור ע"כ אין לנו לפרש להאי מתני' אלא דשבועה זו מפני תקנת חכמים היא ומיהת מסתמא דהסוגיא דהכא דמוקי לה בש"ח קשיא טפי וכדאמרן. והרי מכאן סייעתא וראי' גדולה לדברי הרמב"ם בהל' שכירות שם שכתב ויראה לי שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהם חייב לשלם שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גנבה ואבדה ובמתה וכו'. דעתו ז"ל שאף בהקדשות חייב בפשיעה והשמיט בסוף דבריו לזכור גם ההקדשות מפני שכבר כתב שם לעיל ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרין כעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות ודבריו אלו על כל השומרין קאי ודין ש"ש נמי בכלל שדינו בהקדשות פטור הוא מלשלם כפי דינו ומכח תקנה חייב לישבע בהקדשות אבל בפשיעה הכל חייבין לשלם כמו שביאר שם שכל הפושע מזיק הוא ומתוך דברים האלו ודלקמן יתבאר לך דעתו ג"כ כאן בהל' שקלים ועם סדור הדברים שסידר בדין המתני' בפ"ג בהל' ח' שכתב בני העיר ששלחו את שקליהן וכו' אם ש"ח הוא ה"ז נשבע להם ונפטר כדין כל ש"ח והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שנייה. ור"ל כדין כל ש"ח שחייב לישבע שלא פשע ולא העתיק כאן דשבועה זו מגד תקנת חכמים עד אח"כ שכתב ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצונינו שישבע שהוא נאמן לנו אין שומעין להן לפי שתקנת חכמים הוא שאין ההקדש יוצא בלא שבועה וזה נלמד מדברי הש"ס לקמן בהסוגיא אעפ"י שקבלו בני העיר לשלם וכו' וא"כ תבין דלש"ח א"צ לטעם דתקנת חכמים מפני שמן הדין מחוייב לישבע מיהת שלא פשע. והשתא למאי דאמר נמי התם אלא אמר ר' אלעזר שבועה זו תקנת חכמים הוא וכו' ל"צ לאוקמתי דלעיל דמתני' ודאי מדסתמא קתני בין בש"ח ובין בש"ש מיתוקמא. ובאמת בש"ח איכא טעמא אחרינא בלאו הכי דשבועה הוא שלא פשע בה. אלא דאשמעינן דלעולם צריך לישבע אע"פ שהבעלים משלמין ומאמינים בו וכדי שלא יצא הקדש בלא שבועה. ובש"ש נמי מיתוקמא וכד"ה ואף לרבנן דר"ש דאין שבועה זו אלא משום תקנה והיינו בדין דהי' חייב ש"ש בעלמא ובהקדש פטור ומפשיעה לא איירינן ביה דכבר ביאר זה בש"ח דשייך ביה ונלמד ג"כ לש"ש באם פשע לענין החיוב לשלם אלא דשבועת ש"ש בעלמא שהוא כדבריו שנאנס מידו לא שייך בהקדש ולפיכך צריכין לטעמא דתקנת חכמים ביה ומיתפרשא המתני' נמי שפיר טפי בש"ש לכ"ע בהא דמחלק אם נתרמה התרומה וכו' וזהו שכתב שם אח"כ בהל' ט' שלחו את שקליהם ביד ש"ש שהרי הוא חייב בגנבה ואבדה ואבדו ממנו באונס וכו' וכמו שמסביר הטעם דבש"ש אין

להגזברים שום טענה על בני העיר שהרי הם אומרים מה היה לנו לעשות יותר הרי לא מסרנו אלא לש"ש ועילויי מעלינא בשמירתו וכו' והדין בש"ש הוא שנשבע והיינו אם אינם מאמינים בו נשבע נמי שלא פשע ושלא ע"י פשיעתו נאנס ואם מאמינים בו אפי' כן נשבע מצד תקנת חכמים וכו' ולא היה צריך לבאר זה בש"ש שכבר נכלל בדבריו דלעיל בש"ח וה"ה בש"ש וכללא דמילתא למאי דמסיק ר"א התם והיינו ר' יוחנן דהכא מתניתין מיתוקמא בין בש"ח בין בש"ש וכדקתני ששלחו סתמא וכל חד וחד למאי דשייך ביה והשבועה שייכא בשניהם על שלא פשע ולמי נשבעין דתליא באם נתרמה התרומה או לא שייכא טפי לפרש בש"ש דאין להגזברין טענה על בני העיר ותקנת חכמים שאמרו על שבועה זו לפי שטעם כולל הוא ואפי' בזמן שבני העיר מאמינים בו שכדבריו כן הוא ורוצין לשלם שקלים אחרים. ובהכי ניחא סוגיא דהכא ודהתם וכל מה שיש לדקדק ולא רציתי להאריך כ"כ בזה. ונוחין הם דברי הרמב"ם וסידור דבריו בענין זה ומה שהבירו הרא"ש בפ' הזהב ובפ' שבועת הדיינין בשם רב אלפס ז"ל שכתב בתשובה שאפי' פשע השומר מדברים הללו ומודה שפשע פטור מלשלם וכתב ודבריו נראין וכו' ופושע בדבר לא נקרא אדם המזיק שהרי פשיעה בבעלים פטור ואלו חשוב כאדם המזיק אמאי פטור בבעלים וכו' יש לומר לדעת הרמב"ם דמזה אין ראי' דאף אם תחשבהו כמזיק דבעלמא חייב מ"מ בשומר פטור מגזרת הכתוב דכתיב בשואל אם בעליו עמו לא ישלם וילפינן מזה לכל השומרים כמבואר מהגמ' דפ' השואל וכן מה שהובא בהגהות מיימן בהל' שכירות שם ראיה לדברי הפוסקים דאף בפשיעה פטור בדברים הללו מההיא דסוף פ' החובל ההוא ארנקי דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה ואתו גנבי וגנבוה ובעא למיפטריה משום דכתיב לשמור ולא לחלק לעניים משמע שנמעטו מכח זה הפסוק להפטר אפי' מפשיעה והתם ש"ש הוי לרב יוסף וכו' ע"ש. וכלומר מדקאמר התם חייביה רב יוסף איתביה אביי והתני לשמור ולא לחלק לעניים א"ל עניי דפומבדיתא מקץ קץ להו ולשמור הוא ומדאיצטריך ליה לרב יוסף לשנויי הכי ולא קאמר שאני הכא דפשע ביה ש"מ דאפי' מפשיעה פטור י"ל לדעת. הרמב"ם דהוא ז"ל מפרש דלא איתיביה אביי אלא מטעמא דס"ד דממון שאין לו תובעים הוא ולפיכך יפטר אפי' מפשיעה והשיב לו רב יוסף דמיקץ קיץ להו וכממון שיש לו תובעין הוא וכדפירש"י דקרינא ביה לשמור וכ"כ הרמב"ם בריש פ"ה מהל' שאלה ופקדון דמה"ט פטור השומר במעות של עניים או של פדיון שבויים אפי' מפשיעה שנאמר לשמור ולא לחלק לעניים והרי הוא ממון שאין לו תובעים וכו' זהו מה שרציתי לבאר כאן לדעתו ז"ל ומה שהוא עיקר וראי' של חיזוק לדבריו הוא מדקאמר סתמא דהש"ס דהכא דמתני'

מיתוקמא אף בש"ח ומעיקרא עד לא אתינן לטעמא דשבועה זו משום תקנה היא ולא הוה ידעינן להא ואפ"ה בעי לאוקמי אף בש"ח ש"מ דבפשיעה חייב אף בהקדש כנ"ל וכל זה בקצרה ואין כאן מקומו להאריך יותר:

הפריש שקלו ואבד ר' יוחנן אמר חייב באחריותו וכ'. כ"פ הרמב"ם בפ"ג שם בסוף הלכה ז':

תני הראשונים נופלין לתקלין חדתין וכו' אלו הם הראשונים וכו'. הרמב"ם הביא לזה שם בסוף הלכה ט' וכתב יש מי שאומר שהשקלים הראשונים הם שנגנבו בתחלה וכו' וכתב הראב"ד על זה בירושלמי מחלוקת אמוראים והכ"מ כתב על דברי הראב"ד בירושלמי וכו' וכבר כתבתיו בסמוך. ואני כבר כתבתי בכמה וכמה מקומות ובפרט בסדר זרעים שהביא הראב"ד הירושלמי כצורתו וכמה שפסק הרמב"ם והכ"מ רצה לומר שהראב"ד מציין המקום לו שאין הראב"ד כמראה מקום אלא משיג הוא בכל המקומות בזה ובכיוצא בזה וכאן דעתו היה להשיג על שהביא זה בשם יש מי שאומר ויש מי שאומר מכיון שהדבר מחלוקת האמוראים הוא למה לא כתב אלא כך והדבר בספק הוא אם השקלים הראשונים הם וכו' ומכיון שכן יעשו כפי שירצו שהרי אין הכרע בדבר. ולדעת הרמב"ם י"ל שלא רצה מעצמו להכריע כן בענין השקלים שיש בהן הפרש בין תקלין חדתין לתקלין עתיקין:

הלכה ב

אנן תנינן אם נתרמה תרומה וכו'. אחר שביארתי בפנים להא דקאמר מאן תנא אם קרבה הבהמה ר"ש דלכאורה איפכא הוא לר"ש דהתוספתא שהבאתי ועל כרחך לפרש המבואר בפנים ואיך שיהיה דברי האומר דגם ברישא בעינן אם קרבה הבהמה יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה וכן ביאר הרמב"ם בפי' המשנה ולא כתב דברישא צריך נמי עד שיקרבו הבהמה וכן בחיבורו שהעתיק דין דהרישא בפ"ג בהלכה י לא כתב אלא אם נתרמה התרומה מעל השוקל וכו' ובדין דהסיפא שהעתיק בהל' יא כתב הנותן מחצית השקל מן ההקדש ונתרמה התרומה ממנו כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה ויצא ידי מחצית השקל. הרי שדעתו לפרש המתני' כפשטה וכדמוכחא מהסוגיא דאנן תנינן וכו' ותני דבית רבי כיחידאה אתיא ומעתה עין בעין תראה שמה שכתב הרב כאן ורישא נמי דקתני וכו' היינו נמי שקרבה הבהמה וכו' ומסיים וכן מוכח בירושלמי במ"כ איפכא מוכח בירושלמי וכן אין דעת הרמב"ם כלל לומר כן וכבר ביארתי ג"כ הטעם בפנים בענין החילוק שבין רישא להסיפא ונרמז ג"כ בדברי הרמב"ם בדין דהרישא שכתב שזה השקל ברשות הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד לגבות וכו' ור"ל ברשות הקדש הוא

אבל לא כשוקל מהקדש ממש הוא ולא דמי להסיפא. ודע דנלמד עוד מדבריו דכל מקום שאמרו אם נתרמה התרומה כבר ברשות הקדש הוא מטעמא שתורמין על העתיד לגבות הוא כמו שביאר כאן. ולרש"י בב"מ דף נח מה שהוזכר לעיל אינו כן שפירש שם על הגבוי ועודנו בדרך כו' ומשמע דמחמת שתורמין על הגבוי כבר הוא דאמרינן הכי אבל מהסוגיא דהלכה דלעיל משמע מהא דקאמר אתיא כמ"ד תורמין על הגבוי וכו' ברם כמ"ד אין תורמין וכו' וכמו שהגהתי בפנים שכך הוא בתוספתא ראיה לדעת הרמב"ם כפירושו וכטעמו:

הלכה ג

מה פליגן במכנס פרוטרוט וכו'. מה דשייך לסוגיא זו בארתי הכל בפ"ה דנזיר בהלכה א' וע"ש בד"ה אותו השני מה את עביד ליה וכו' ותמצא בענין פסק הרמב"ם כאן בפ"ג מהל' שקלים בהלכה יב המפריש שקלו וסבור שהוא חייב וכו' ובדין המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד וכו' שכתב עליו הראב"ד בירושלמי אינו כן וכו' ובארתי לכוונת השגה זו ויישבתי לדעת הרמב"ם מהיכן למד לומר כן ובמה שכתב עוד בפ"ה מהל' פסולי המוקדשין בהל' ו' המפריש חטאתו ושם תראה מבואר הכל בס"ד:

לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף וכו'. ולשבט יוסף גופיה י"ל הטעם דשייך ג"כ בקנס זה לפי שהוא הגורם שע"י שנאמר ויבא יוסף את דבתם וגו' ולפיכך וישנאו אותו וגו' נתגלגל הדבר עד שמכרוהו ושבט ראובן ובנימין אף שלא היו בעצת המכירה מ"מ העולם נידון אחר רובו. וכן צ"ל לדעת ר' פנחס בשם ר' לוי שטעם השקלים הוא לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף וכו' וראובן בע"כ היה צריך ליטול ג"כ חלקו לפי שגזרו וכו' שלא יודע הדבר ונצטרף ג"כ שבט בנימין לקנס הזה כדלעיל. ולפי האי דרשא דר' לוי דהשקלים באו לכפר על המכירה אין לנו טעם למה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים וכמו ששאל ר' חנינה לר"א בבכורות דף ה' מה נשתנו וכו' והשיב לו גזרת הכתוב הוא ועוד שסייעו ישראל ביציאתם ממצרים וכו' ולדרשא דר"ל דבשביל המכירה יהא כל א' וא' פודה את בנו בכורו בעשרים כסף יש לנו ג"כ טעם לומר מה נשתנו פטרי חמורים וכו' שזה ג"כ על שמכרוהו מצרימה עם הדומה לחמור כד"א אשר בשר חמורים בשרם לפיכך פטר חמור הוא שצריך פדיון וזהו הנ"מ בין הני דרשות ובחבורי פני המנורה על הדרוש הארכתי בזה ואין כאן מקומו:

הלכה ד

עד דאנא תמן שמעית קל וכו'. הכי מקשי ממתני' דקתני מותר עשירית האיפה לנדבה וקס"ד דעל עשירית האיפה של כ"ג קאי ומשני דמותר עשירית האיפה של מנחת חוטא

איירי במתני' ולעיל פריך והא תנינן עשירית האיפה חולין. זהו לפי נוסחת המתני' דגריס הכא ודיוק דסוגיא דכאן לפי נוסחא האמתית הוא ועיין בנזיר שם דמבואר מכל ענין הסוגיא ובהאי דלקמן מרב חסדא אמר והוא שקרבה חטאתו בסוף וכו' עד סוף הלכה. ומר' יוחנן אמר על דא עליל אבא בר בא וכו' עד רב חסדא אמר תמצא מבואר השייך לזה לעיל בפסחים פ"ה:

הלכה ה

גבו לו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו וכו'. גם בכאן כתב הר"ב מעצמו והיכא דגבו לצורך קבורת המת מפני שהיו סבורין שלא היו לו ואח"כ נמצא שהיו לו לא אמרינן בכה"ג מותר המת ליורשיו כיון שהגבייה בטעות היתה ומסיים על זה והכי מוכח בירושלמי. ויש לתמוה הרבה על הרב שלקח לו דרך לעצמו ופעמיים כתב בפרק הזה והכי מוכח בירושלמי. ואיפכא מוכח הוא כמו שזכרתי לעיל בהלכה ב' וכן מה שכתב עוד כאן. והיכי מוכח אם ממה שרצה ר' אידי מחוטריה לומר הגע עצמך דלא כוונין אלא ליה הלא ר' ירמיה השיב לו אנא לא אמרית וכדפרישית לא אמרתי מסברת עצמי אלא ממה דתנינן מותר המת ליורשיו אין לנו לחלק דזיל בתר טעמא ואדרבה טפי זילותא איכא למי שאין צריך לכך והולכין וגובין בשבילו וזהו בזיון גדול ולא מחיל אלא לגבי יורשיו אבל את שבאת לחלק מנין לך וא"כ נסתרה סברת ר' אידי וקמה סברתי ר' ירמיה למסקנא לדינא וכן הרמב"ם בפ"ט מהל' מתנות עניים בהל' יח לא כתב אלא סתם מותר המת ליורשיו ולא נמצא לשום אחד מהפוסקים לחלק בין היתה הגבייה בטעות או לא ומי נתן לו להר"ב לפסוק כר' אידי וכסברתו ולכתוב והכי מוכח בירושלמי והעיקר הוא לדינא כמו שכתבתי במתני' תני בשם ר' נתן וכו'. כדפרישית דאתיא הא דהכא שפיר כגי' התוספתא או יזלף לו ולא לפני מטתו. ובבבלי סנהדרין דף מח דמייתי התם מתני' דהכא לסיועי לרבא דס"ל הזמנה לאו מילתא הוא וקאמר וליטעמיך אימא סיפא וכו' אלא אביי מתרץ לטעמיה וכו' ורבא מתרץ לטעמיה דכ"ע הזמנה לאו מילתא היא ת"ק סבר כי בזו ליה אחולי מחיל זילותיה לגבי יורשין ור"מ מספקא ליה ור' נתן פשיטא ליה דלא מחיל הלכך יעשה דימוס על קברו או זילוף לפני מטתו. וזה שלא כדברי התוספתא אלא משום דלא נ"מ לדינא מידי דלר' נתן הוא מפרש לה והלכה כהת"ק והתי"ט כתב כאן בדברי ר' נתן ולא פי' אם יש עוד מותר אי ס"ל כת"ק או כר"מ ומצאתי בירוש' תני בשם ר' נתן וכו' ונראה לי דלזילוף אין שיעור ויכול לעשותו בממון הרבה עכ"ל ולזה לא היה צריך לחפש ולמצוא בירושלמי. דגמרא ערוכה היא בבבלי לרבא אליבא דר' נתן ולא עוד אלא לפי הגי' דהתם לפני מטתו טפי ניחא לומר שאפי' יש כאן מותר הרבה

יכולין לזלף שאין גבול בזילוף לפני מטתו מה שאין כן על גבי מטתו מסתמא אין לזלף עליו אלא כפי הצורך להעביר הרוח ומפני הכבוד וקרוב לומר שעוברין בבל תשחית אם מזלפין עליו הרבה והרבה יותר מדאי. אלא דכל זה לאו אליבא דהלכתא הוא דאין הלכה אלא כהת"ק:
הדרן עלך פרק מצרפין

פרק ג

הלכה א

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. פירשתי בפנים על דרך הרמב"ם בפ"ב מהל' שקלים בהל' ד ומפני שהוא הנכון מהדרכים אחרים והפירושים שנאמרו בפרק הזה בענין התרומה וסידורה. ומלבד זה ראה שמצאתי דמה שכתב הרמב"ם בפי' המשנה להכריח דעתו שהיה שם ג' קופות גדולות כל אחת מחזקת תשע סאין כפי שיעור של הג' קופות קטנות שבהן היו תורמין מאותן קופות הגדולות ולמד זה שם מדאמרו לקמן בהלכה ב' כמה הוא שיעורן של קופות ובאה התשובה נלמד סתום מן המפורש ענייננו שנלמד זה השיעור מן ההלכות שלאחר אלו כאשר נבאר לפנים וכו' ע"ש אבל האמת יורה דרכו שאין זה כפי פירושו דנלמד סתום מן המפורש לא קאי אלא אהא דפ' מפנין ששם גרסינן להא ואדהתם קאי השאלה כמה הוא שיעורן של הקופות כדגריס התם ועל זה היא שבאה התשובה נלמד סתום דהתם מן המפורש כאן ופירושי וה מוכרח הוא דהא קאמר נמי בכה"ג לגבי מזיגת הכוס הנשנה בפ' המוציא יין וכמה הוא שיעורו וכו' ילמד סתום מן המפורש וכו' וכך הוא הגי' בכל המקומות אשר ציינתי לקמן שם ואין לפקפק כלל בזה איברא דדרכו של הרמב"ם בענין פירוש הקופות גדולות והקטנות ובענין סדור התרומה וכיצד היו תורמין בכל הג' פרקים הללו דרך אמת ונכון הוא ומוכרח פירושו בענין וה וכמ"ש בחיבורו שם בכל הפרק וכאשר אבאר לקמן בהלכה ב' ובהלכה ד' מהמקומות אשר למדנו כדבריו וישבתי שם כל מה שדקדקו עליו וכאשר תמצאם אחת לאחת ולהמבין ומודה על האמת יהיה לנחת:
מפני שהן פרקי לידה להך טעמא דר' יוחנן דהכא היה צ"ל דה"ק שיש בהן זמן פירקי לידה דהרי בהמה דקה זמן לידתה באב או באלול ופסח ועצרת מאי עבידתייהו אלא דבהמה גסה יש שיולדות בזמן סמוך להפסח אבל עיקר הטעם כדי שתהא בהמה מצוייה לעולי רגלים וכן בבבלי בכורות דף נח לא קאמר אלא האי טעמא דר' תנחום:

טעמא דר' אלעזר ור"ש לבשו כרים הצאן וכו' למאי דמפרש כאן לסדר הכתוב לפי דרשא דר"א ור"ש לא הוה קשה כ"כ קושיא דרבא בבבלי פ"ק דר"ה דף ח' שהקשה לר"א ולר"ש איפכא מיבעי ליה לבשו כרים הצאן בזמן שיתרועעו אף ישירו ואיכא נמי דעמקים יעטפו בר וכו' ולמאי דפרישית בפנים לפי דרשא דר"א ור"ש דקאמרי לבשו כרים הצאן אלו הבכורות וכו' א"כ שפיר מסדר הכתוב אליבא דידהו אלא דרבא מדייק למאי דקאמר התם לדידהו ההיא בחרפייתא דאתיין מאדר על ועמקים יעטפו בר והיינו דמיעוטא דידהו יולדות באלול א"כ איפכא מיבעי ליה דאיכא נמי דעמקים יעטפו בר:

הא כיצד נולד לו בה' באב וה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין. ורבא בבכורות דף נח פליג אדהכא דקאמר שם לדברי בן עזאי נולד לו ה' באב וה' באלול וה' בתשרי כונסן לדיר להתעשר ונוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממ"נ וכו' וכך היה נראה לכאורה אלא די"ל דלא פליג אדהכא דהא לרבא נמי לענין צירוף ה' בה' מודה הוא דלבן עזאי של אלול אין מצטרפין לא עם אותן הה' שבאב ולא עם אותן הה' שבתשרי ופשיטא דה' שבאב וה' שבתשרי לכ"ע אין מצטרפין אלא דקאמר אם כונסן כולן לדיר יש תקנה דנוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין וכו' ומה דגריס הכא לבן עזאי ה' באב וה' בתשרי הרי אלו מצטרפין וכך הוא בתוספתא דבכורות פ"ז והיינו כדפרישית דאותן שבתשרי קדמו לאותן ה' שבאב שהוא אחר תשרי וכדקאמר התם ה' בתשרי וה' באב מצטרפין וקמ"ל דגרנות לא מפסקי:

זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולין לו מתוך שנתו. כדפרישית בפנים מהיכא הוא דש"מ להא וכמבואר בפנים הכל בהא דקאמר לעיל זאת אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא בחנט וכו'. ובהא דקאמר שהבכור מחוסר זמן וכו' פירשתי משום דיליף מעשר מבכור לענין שאינו מתעשר אלא עם בני שנתו וכו' ומשום דבמעשר לא כתיב ביה בגופיה שנה בשנה ולא תיקשי דהא התם אמרינן בדף נג דילפינן להא גבי מעשר מדכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר מעשר דגן ומעשר בהמה מה מעשר דגן מן החדש על הישן לא אף מעשר בהמה די"ל דרב הונא דהכא לית ליה האי היקשא ומשום דאתי ק"ו ומפקא ליה מהאי היקשא דאיכא ק"ו מכבשים ועזים שהן כלאים זה בזה ומתעשרין מזה על זה חדש וישן שאינן כלאים אינו דין שיתעשרו מזה על זה כדקאמר התם מעיקרא. ועיין בתוס' פ' כל פסולי המוקדשין דף לג ד"ה וב"ה הני מילי תם שכתבו דכל היכא דלא מיתוקמא היקשא כלל אי אתית למידן ק"ו וכהאי דהכא לא אמרינן אתי ק"ו ומפקא מהיקשא ואפשר דרב הונא לא ס"ל כסברת התוס' לחלק בכך ור' יונה דלקמי' דנפקא ליה גבי בכור מקרא דכתיב בגופיה כל הבכור אשר

יולד וגו' וכדדייק הא כיצד וכו' וכדפרישית בפנים משום דקשי קראי אהדדי איהו ס"ל כהאי סברא דהתוס' דלא אמרינן הכא אתי ק"ו ואפקא מהיקשא והלכך לא דריש לה כדרב הונא אלא מן הדא דבבכור גופיה הוא דשמע ליה. ומיהו לפי שיטת הבבלי דפ"ק דר"ה לא קמה המסקנא כהאי דהכא דמשמע דאף בבכור תם דחזי להקרבה מונין לו שנה משעת לידתו דהא מקרא דכל הבכור דכתיב ביה תקדיש לה' אלהיך הוא דדריש הכי והתם בדף ו' גריס איבעיא להו בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם הא בבע"מ. ונראה דסוגית הבבלי לא דריש קרא דבכור כדדריש לה ר' יונה הכא הא כיצד וכדפרישית דהכא כתיב תקדיש והתם כתיב לא יקדיש ומשום דס"ל כהאי דר' ישמעאל במתני' דסוף פ"ח דערכין כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר אל תקדיש אמור מעתה מקדישו אתה הקדש עילוי ואין אתה מקדישו הקדש מזבח:

הלכה ב

נלמד סתום מן המפורש. כבר כתבתי בראש הפרק דלענין מה שכתב הרמב"ם בפי' המשנה שמכאן נלמד דמלבד הג' קופות קטנות של ג' ג' סאין היה שם ג' קופות גדולות של תשע תשע סאין שבהן היתה התרומת הלשכה ובאותן קופות קטנות היו תורמין מהגדולות ממשמעות סתום מן המפורש לא נלמד לזה אלא דקאי אדהתם בפ' מפנין והוא סתום ונלמד מן המפורש דהכא וזה מוכרח מהא דאבתרה בענין מזיגת הכוס שפירושו נמי כן וכמבואר. ולדעתי חזר בו הרמב"ם בעצמו מראיה והוכחה זו וכאשר מצינו שחזר בו מפירושו אפילו לענין מ"ש לדינא ולפסק הלכה וזה תמצא למאות מאות מקומות ובפרטות בסדר זרעים שכתב ופסק לכי הירושלמי וכתב בפי' כך וכשבא לחבר חיבורו הגדול זקק וצירף וראה שכבר היה לו איזה פקפוק בפי' על פי הירושלמי וכששמעו להירושלמי על הסדר חזר בו ממה שהבין שזהו דרך האמת וכתב בחבורו בענין אחר ממש ממ"ש בפירושו. וכאן ג"כ אחר שראה בכל המקומות בהירושלמי וזה היה בזמן חבורו אז נתברר לו האמת ושאין כאן ראיה מזה אלא דדרכו הוא דרך האמת בענין הקופות ובענין סידור התרומה כאשר פירשתי בכל הפרק הזה לפי דבריו בחבורו בכל פרק הב' מהל' שקלים שלו. ואבאר אחת לאחת מהיכן הוא נלמד האי דג' קופות גדולות שבהן היתה התרומה מיד כאשר נתקבצו כל השקלים בתחלת השנה ומהן היו תורמין באותן ג' קופות קטנות בכל פרס ופרס וכפי הסדר. נלמד זה מהאי דהכא דלקמיה דקאמר תני בשלש קופות וכו' שהן כ"ז סאין תורמין את הלשכה שאי אתה יכול לפרש דקאי על כל תרומת השנה שעולה לסך הזה לפי תרומת הג' פרקים הללו שנשנו ולפי הג'

קופות של ג' ג' סאין בכל פרק ופרק דקשה וכי התנא מניינא אתא לאשמעינן מי לא ידע החשבון הזה שעולה תרומת כל השנה כך אלא ודאי דה"ק בשלש קופות של ג' ג' סאין שהן תשעה סאין היו תורמין בכל פרק ופרק מהג' פרקים. שהן כ"ז סאין מלתא אחריתא אתי לאשמעינן שהיה שם עוד ג' קופות גדולות של ט' ט' שהן כ"ז סאין והיינו דמסיים תורמין את הלשכה וכלומר בתחלת השנה כשנתקבצו השקלים והיו מונחין בלשכה תורמין אותן מיד באותן קופות הגדולות שהן כ"ז סאין וזה היה נקרא תרומת הלשכה והשאר שיריים הן ומאותן הגדולות היו תורמין בכל פרק ופרק באותן הקופות הקטנות הרי איזה הוכחה מכאן ועוד תמצא הוכחה גדולה יותר מזו לקמן בריש הלכה ד' וסידור התרומה וכיצד היו תורמין בכל פרק ופרק תמצא ג"כ שם וכפי אשר נלמד מהש"ס וכפי גי' התוספתא בס"ד:

תני ר' ישמעאל קווץ לא יתרום וכו'. לפי גי' זו בודאי אין לפרש כ"א כפי' הראב"ד בהשגה בסוף פ"ב מהל' שקלים והכ"מ כתב בשם המגדל עוז שהיה לו להרמב"ם גי' קיבוץ לא יתרום ואין לנו נחת מקיבוץ הזה ועוד דהא דאבתרה מכריח הוא כפירוש הראב"ד דקתני היו מפספסין בקילקין וזה לא קאי אלא על השער וכדפרישית בפנים ובאמת שהיה לו להראב"ד להביא ראיה מכאן לפירושו. ואפשר גי' אחרת היה לו להרמב"ם:

הלכה ג

תרם את הראשונה וחיפה בקטבליות וכו' שמא ישכח ויתרום מדבר התרום. זו היא נוסחא האמיתית והנה תראה להרי"ף ז"ל שבכל מקום בחיבורו הביא בהמשנה הנוסחא דהכא ומפני שהיא הנוסחא ששנו בא"י שסידר שם רבינו הקדוש להמשנה ואחריו דרך הרמב"ם בכל המקומות לגרוס בהמשנה כפי הנוסחא דהכא. ומעתה תראה דמה שפירש הר"ב כאן תרומה הראשונה שהיתה בפרוס הפסח וכו' וזהו לפי דרכו שפי' בזה הפרק בענין התרומה והקופות וכמ"ש במשנה ב' על שכתב הרמב"ם שממלאין תחלה ג' קופות גדולות של כ"ז סאין ומהם תורמין לג' קופות קטנות של ט' סאין וכתב על זה ובחנם דחק לומר כן. ולא היה לו לכתוב כך על הרמב"ם שלא כתב אלא אחר שבירר וצירף דבריו מכל הש"ס והתוספתא והירושלמי והוא לא ראה בכל מקום ובכל הש"ס כ"א דברי הרמב"ם בפי' המשנה והעתיק דבריו לפי המסקנא שפי' שם ולא ראה בחבורו כלל וכלל כאשר זה נראה להרגיל בדבריהם בכל הש"ס ובסדר זרעים בירר לו דרך הר"ש והעתיקם ומה שראה לפעמים בעצמו בהירושלמי לא ראה באסקפלריא המאירה וכאשר תמצא בפרק דלעיל שכתב פעמיים והכי מוכח בירושלמי ויהי להיפך דאיפכא מוכח

כמו שבארתי שם. ונניח זה ואומר אני מכאן הוכחה וראיה גדולה שאין להשיב עליה דאין לנו לפרש כ"א בפי' הרמב"ם בענין הקופות ובענין התרומה וסידורה דאלו לפי' הר"ב וכמדומה שגה הראב"ד היה רוצה לפרש דמתני' דכאן על שלשה זמני התרומה היא נשנית שכ"כ בסוף הל' ו' בהשגה שם על דברי הרמב"ם שפת יתר הוא זה. ואין דרך המשנה כן. ואם אנחנו מפרשים להמשנה כך א"כ צריך למחוק לכל אלו התיבות. שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום. מן המשנה שהרי אחר תרומה השלישית שהיא בפרוס החג לא היתה עוד תרומה אחריה וכמו שפי' שם הר"ב דמשום הכי לא היה מחפה בתרומה השלישית ואנן חזינן דבכל ספרי המשניות הישנים כך היא הגי' (ונדפס בהחדשים ס"א) ונוסחא דהכא היא האמיתית וכתוב בה כן אמור מעתה דע"כ אין המשנה מתפרשת על ג' פרקי התרומה אלא כפי' הרמב"ם וכפי אשר פירשתי בפנים. והתי"ט כתב כאן שמא ישכח וכו' לא קאי אדסמיך ליה לא היה מחפה אלא אירישא קאי ומחפה בקטבליאות כדפי' הר"ב אבל לפי' הרמב"ם קאי אדסמיך ליה לא היה מחפה וכו' והנה זה בעצמו היא ההוכחה לפי' הרמב"ם דלפי הרב כך היה צריך לגרוס בהמשנה תרם את הראשונה וכו' ומחפה שמא ישכח וכו' ולמה הניח התנא האי שמא ישכח וכו' לשנות אחר תיבות לא היה מחפה. ולמאי שכתוב כאן ולמה היה מחפה שמא ישכח וכו' היה קצת ראיה לפי' הר"ב אלא דבזה נאמר דסמיך הרמב"ם על גי' רוב הספרים לא היה מחפה וכו' ועוד דגם לגי' למה היה מחפה וכו' נמי ניחא לפי' הרמב"ם למה היה מחפה הראשונים ולזו לא היה מחפה שמא ישכח וכו' כדפרישית בפנים סוף דבר הולכין אנו אחר עקבותיו של הרמב"ם ואחר דרכו בכל מקום לפי שלא נטלם ממנו דבר ועיין עוד בדבור דלקמן:

תני שמט את הקטבליות נעשו כולן שיריים. משמע מהכא דניכר היה מה היא התרומה ומה הן השיריים ולפיכך שנה התנא שאם שמט אותן לאחר שחיפה בהן ומקודם שכלתה התרומה נעשו כולן שירים ואפילו מה שהן בהקופות הגדולות דבזה היה ניכר וזה הוא כדרך הרמב"ם. ופשיטא לפי גי' התוספתא והבאתי מקצתה בפנים שמטו קטבליות ונתערבו שיריים ולא היה מערבו בשל אשתקד שמא יצטרכו לתרום ונמצא תורם מן הישנה. דמדנקט לישנא דנתערבו משמע שהיתה התרומה מונחת בפני עצמה בקופות ואותן המונחות בהלשכה הן הן השיריים כמבואר בראש הפרק וזהו דעת הרמב"ם ואם אנחנו מפרשים דראשונה ושנייה וכו' על זמן התרומה קאי כפי' הר"ב ולא היו שקלים מונחים אלא בהלשכה וכשתרם היה מחפה בקטבליאות א"כ כששמטו אותן הכל שירים הן מאי האי ונתערבו השיריים דקתני ולמאי דפרישית וכדרך הרמב"ם ניחא הכל

רישא והסיפא דהתוספתא וזה מבואר. ובענין סידור התרומה בפרוס העצרת ובפרוס החג לפי דרך הרמב"ם עיין בדבור דלקמן:

תני נטל מן הראשונה אעפ"י וכו'. הכ"מ שם בהל' ד' העתיק לזה וכתב דה"פ נוטל הקופה הקטנה שכתוב עליה א' מן הראשונה שבגדולות ואעפ"י שעדיין נשאר הרבה בהקופה הגדולה הראשונה נוטל קופה הקטנה שכתוב עליה הב' מהקופה הגדולה השנייה ואח"כ נוטל הקופה הקטנה שכתוב עליה ג' מהקופה הגדולה השלישית וכשיכנוס לתרום בעצרת מתחיל לתרום בקופה הקטנה שכתוב בה א' מהקופה הגדולה השלישית שסיים בה ואח"כ נוטל הקופה הקטנה השנייה שכתוב בה ב' מהשנייה והא דקתני שלמה שלישית כלומר שמילא קופה הקטנה הראשונה מהקופה הגדולה השלישית חוזר לשנייה כלומר שממלא הקופה הקטנה שכתוב בה ג' מהקופה הגדולה הראשונה כך נ"ל לפרש הירושלמי ואין זה מכוון לדברי רבינו שכ' ותורם השניה מן הגדולה שתרם ממנה בראשונה וצ"ע עכ"ל לפי דבריו ופירושו קשה הרבה מאי האי דקתני שלמה השלישית הא אכתי לא שלמה ובלא"ה דוחק הוא וכבר כתבתי בפנים שאין לגי' זו שלפנינו עיקר וכמו שדקדקתי עליה אלא דהנכון לגרוס כעין הגי' דהתוספתא בריש הפרק והבאתיה לעיל גבי ג' הקופות הקטנות וכו' וכצ"ל שלמה הראשונה חוזר לשנייה וכו' וכגי' התוספתא בראש הפרק לענין ההוצאה מהקופות הקטנות וכמו שביארתי הכל בפנים וה"ז על הסדר וכאופן סידור התרומה בכל הג' פרקים וכפי דרך הרמב"ם ז"ל בכל דבריו שם. והמקום ב"ה יזכנו לראות בנין ב"ה במהרה בימינו ואז נשא לשם שקלינו ונראה הסדר מתרומותינו א"ס:

וכן היה ר' פנחס בן יאיר אומר וכו'. הגי' בפ"ק דשבת בזה היא יותר נכונה לפי הסידור ולפי הלימוד מהמקראות ועיין שם:

הדרן עלך פרק בשלשה פרקים

פרק ד

הלכה א

התרומה מה היו עושין בה וכו'. כתב הרמב"ם בריש פ"ד מה שקלים והמלח והעצים וכו' דבכלל כל הקרבנות הצבור הן ובהדיא שנינו לקמן בפ"ו י"ג שופרות וכו' ואחד כתוב עליו עצים וזה היה הכל נופל לתרומת הלשכה כמבואר בתוספתא פ"ג. ומ"ש עוד שם ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו כל אלו באין מתרומת הלשכה וציין הכ"מ על וה משנה פ"ד דשקלים יש לתמוה שהרי בכל גי' המשניות כתוב במשנה

ב' כבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו וכו' באין משירי הלשכה ולקמן שם יתבאר זה בס"ד. ומ"ש שם בהל' ב' אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז בתחלה גובין להך ואינן באין מתרומת הלשכה והכ"מ לא ציין מקומו. ותוספתא היא בפ"ב פלוגתא דר' יהודה ור"ש ולר"ש באין מתרומת הלשכה ופסק כר' יהודה וכך היא המסקנא במנחות דף נב כגי' התוספתא וא"כ הלכה כר' יהודה לגבי ר"ש. ומ"ש שם עוד בגדי כהונה בין בגדי כ"ג יבין שאר בגדי הכהנים שעובדין בהן במקדש הכל מתרומת הלשכה וגם בוה לא ציין הכ"מ מקומו ובתוספתא דמכלתין כ"ב גריס בגדי כהנים ובגדי כ"ג באין משירי הלשכה אלא דבתוספתא דיומא סוף פ"ק הגי' כדבריו אחד בגדי כ"ג ואחד בגדי כהן הדיוט באין מתרומת הלשכה. וסמיך על הגי' במקומו שזו היא העיקרית:

שומרי ספיחין בשביעית וכו'. הר"ב פי' כאן לפי מה שראה לדרך הרמב"ם בפירוש המשנה כדרכו בכל מקום אבל בחבורו חזר בו כמו שיתבאר טעמו. וזה דלכאורה נראה מהסוגיא בגמרא דהכא דמוקי לפלוגתייהו דרבנן ור' יוסי אם קרבן יחיד משתנה לשל צבור או לא וכך הוא פירושו בהמשנה אבל לפי המסקנא הא ליתא דא"כ קשיא סתמא דהתוספתא על דרבנן דהכא וכדבעי ר' אחא לאוקמי להאי ברייתא כר' יוסי והא דבעי ר' יוסה אמורא בשם ר' אילא לאוקמה כדברי הכל מיפרכא דלדידיה בעינן לחלק בין גופו של קרבן למכשירי קרבן וקרי להו לעצים מכשירי קרבן והא מסיפא דהתוספתא מוכרח הוא דכגופו של קרבן מיחשבי וכדמסיק הש"ס מתניתא פליגא על האי ר' יוסי בשם ר' אילא וכמבואר בפנים ולפיכך פסק כאוקמתא דרבא בב"מ דף קיח וכלישנא בתרא שכן דרכו ברוב המקומות לפסוק כהלישנא בתרא דלכ"ע הבטה בהפקר לא קני והכא בחיישינן לבעלי זרוע קמיפלגי וכו' כמ"ש בפ"ד שם בהל' ו' ומביא התי"ט לזה ודע דהתוס' מקשין בפ' הזהב דף נח והיאך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב ממשקה לישראל מן המותר לישראל ובת"כ דריש לא תבצור מן המשומר אין אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר משמע דאסור אם ליקט מן המשומר. וכ"ת אינו אסור כ"א לבצור אבל אם עבר ובצר שרי לאכול הא אפי' מן ההפקר אסור לבצור וכו' ור"ל דע"כ הא דת"כ בדיעבד מיירי דמן ההפקר מותר ומן המשומר אפי' בדיעבד אסור דהא בצירה תולדה דקצירה היא ותירצו שלא היה מוחה להעולם מליקח רק שהיו מודיעין שיחדום לעומר ומעצמן היו נמנעים מליקח וכך כתבו בסוף יבמות ומביא דבריהם התי"ט. וזה דוחק גדול הוא דמ"מ מן המשומר הוא. אבל במנחות ריש פ"ט דף פ"ד תירצו עוד דמדאורייתא בצירה דוקא אסור אבל באכילה שרי דקרא בת"כ בבצירה מיירי ולא באכילה. ואני כבר כתבתי במקומו בריש פ"ט דשביעית בד"ה כל הספיחין וכו' דההיא דת"כ אליבא

דר"ע היא אבל לרבנן דר"ע ספיחי שביעית מותרין הן מן התורה ובלבד שלא יקצור כדרך הקוצרין וזהו נלמד מהת"כ גופיה ומהאי ש"ס בכמה מקומות ומדרבנן בעלמא הוא דאסור ודוקא במקום דאיכא למיחש משום עוברי עבירה ומה שתמצרו בכמה וכמה מקומות במס' שביעית שנשנה היתר אכילה בפירות שביעית היינו בפירות האילן דוקא דלא שייכא גזרה דספיחין בהו וכן כל כיוצא בוה דליכא למיחש משום עוברי עבירה וזהו דרך האמת כמו שתמצא בהרבה מקומות בדברי הרמב"ם בהנ' שמיטה ובארתי שמה הראיות לדבריו. והרחבתי הדבור בענין מ"ש התוס' בפ' מקום שנהגו והן דברי הר"ש שם שהאריך הרבה בזה ובפי' פלוגתא דר"ש ורבנן שם ואין כאן מקומו והרוצה לעמוד על זה יעיין שם:

הלכה ב

פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה. פי' הר"ב שני התולעת שמשליכין אל תוך שריפת הפרה וכו' וזה הפירוש לא מצאתי במקום אחר ומעצמו פי' כן מפני שהיה קשה לו הא קתני בסיפא לשון שבין קרניו של שעיר המשתלח היה בא משירי הלשכה. והרמב"ם לא פי' כן שכתב בריש פ"ד מהל' שקלים תרומת הלשכה מה יעשה בה וכו' ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהירות שקושרין בין קרניו כל אלו באין מתרומת הלשכה. ובאמת צריך תלמוד דלפ"ז היאך פירש ללשון שבין קרניו דהסיפא דקתני משירי הלשכה. ונראה דדעתו ז"ל שאין לפרש לשון של זהורית אלא בשל שעיר המשתלח בדוקא וטעמו שלא מצינו בשום מקום דנקט התנא כהאי לישנא אלא בו דאלו בפרה וכן בשל מצורע לא נקט אלא כלישנא דקרא שני תולעת כמו שתראה בפ"ג דפרה ובפ' י"ד דנגעים ובשעיר המשתלח היא דשייך זהורית על שם שהיה מזהיר ומלבין עונותיהם של ישראל וא"כ כל כרחך אי אפשר לפרש בסיפא דמתני' דלשון שבין קרניו דנקט על השהיה על ראשו ובין קרניו לסימן בעודו בפנים קאי וכדתנינן בפ"ד דיומא קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו וכו' אלא על זה שלאחר תקנה קאי וכדפרישית בפנים דבראשונה וכו' וזה לא היה אלא כדי שלא יהא קושר כולו בסלע דשמא ילבין מיד ויחשוב שכבר נגמרה המצוה ולא ידחוף אותו וכמבואר בפ"ו דיומא והטעם שזה לא נעשה לצורך גופו של קרבן ודמיא לאינך דקחשיב בסיפא מה שאין כן לשון של זהורית הראשון דקתני התם שהיה לסימן שלא יתחלף בשל הפנימי כדאמרינן שם לצורך גופו של קרבן הוא וזה הכלל כל שהוא לצורך גוף הקרבן דוקא זהו שבא מתרומת הלשכה והשאר אינן באין אלא משירי הלשכה. והא דלא זכר הרמב"ם כלום מלשון שבין קרניו שלאחר התקנה משום שכך דרכו שלא להביא בחבורו אלא

מהדברים שהיו נוהגים לשעבר וכך עתידים להיות אבל לא מהדברים שלא היו כך אלא לפי שעה ולא תמצא כלל בכל החיבור משנה תורה שזכר מדבר שלא היה אלא בזמן מיוחד בלבד ונתבטל ולא יהיה כן לעתיד וכבר זכרתי מזה בכמה מקומות שמטעם הזה לא כתב שום דבר מגט המקושר שלא היה אלא לפי שעה וכן לא זכר מהדברים שלא היו אלא במשכן בלבד ולא היה כך בבית העולמים לא לשעבר ולא לעתיד ועיין לעיל בריש פ"ה דיומא בד"ה החיצונה היתה פרופה וכו' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

כהדא בר זמינא אתפקד גביה מדל דיתמי וכו'. כבר ביארתי מענין זה בחיבורי על סדר נזיקין בענין הא דשרי להלוות מעות יתומים בקרוב לשכר ורחוק להפסד דהסכמת הפוסקים כך הוא כל שאינו אלא רבית דרבנן זהו דוקא מותר במעות יתומים ולמדנו מכאן דמעות של הקדש ושל יתומים דין אחד להם וע"ש:

רבי חייה בר יוסף פתר מתניתא וכו'. כהך פלוגתא בענין מותר נסכים מהו איתמר נמי בבבלי מנחות פ' שתי מדות דף צ' ובדרך חליפין דר' חייה בר יוסף מפרש בירוצי מידות ור' יוחנן מפרש בסאה רביעית כאותה ששנינו המקבל עליו לספק סלתות מארבע וכו'. ובאור הסוגיא דהכא מבואר היטב בפנים וכעין דהתם למאי דמוחלפת השיטה ולפי התוספתא דמנחות כמבואר. ופסק הרמב"ם בפ"ז מהל' כלי המקדש בהל' יג כר' יוחנן דהתם וכתב והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו הוא הנקרא מותר נסכים ולוקחין בו העולות לקיץ המזבח. וכאן בהל' שקלים בפ"ד שם כתב המנורה וכלי שרת מצותן שיבואו ממותר נסכים וכו' ואם לא היו להן מותר נסכים יביאו מתרומת הלשכה. וציין הכ"מ שם הא דאיתמר בפ' שני דייני דף קו דר"ע ס"ל הכי ופסק כר"ע. דמותר נסכים לכלי שרת ואע"ג דר"ח סגן הכהנים סבר כר' ישמעאל ומשמע ליה דהיכא דליכא מותר נסכים מודה ר"ע לר' ישמעאל עכ"ל בזה ודבר זה גופו צריך תלמוד מהיכא משמע ליה הכי. וכתב עוד הכ"מ ודע דגרסי' התם בעא מיניה רב הונא מרב וכו' עד א"ר אבהו לב ב"ד מתנה עליהם וכו'. ויש לתמוה דמשמע דפליגי אר' ישמעאל ור"ע וכו' ומ"מ יש לתמוה למה השמיט רבינו דבר זה דמקדשי בדק הבית אתו היכא דגבו והותירו עכ"ל ולענ"ד אין כאן מקום תמיה כלל במה שתמה דכל זה הוא למאי דפשיט ליה רב דאין כלי שרת נעשין אלא מתרומת הלשכה ואקשי ליה מקרא דד"ה וככלותם הביאו וגו' דמשמע דמבדק הבית הן באין וא"ל דאקרייך כתובי לא אקרייך נביאי דמקרא דמלכים אך לא יעשה וגו' משמע דאין כלי שרת באין ממעות שגבו לבדק הבית ופריך אי הכי קשו קראי אהדדי ל"ק כאן שגבו והותירו וכו' והיינו למאי דמפרש שאר הכסף דד"ה דאמעות שגבו לבדק הבית קאי והותירו. אבל למאי דגריס בתר הכי תנא דבי ר' ישמעאל כלי שרת באין

מתרומת הלשכה שנאמר את שאר הכסף איזהו כסף שיש לו שיריים וכו' א"כ לא קשו הני קראי אהדדי ולא צריכין להאי דמחלק בין גבו לבדק הבית והותירו או לא. דלעולם ולכ"ע אינן באין מבדק הבית וממה הן באין פליגי תנאי כדבמתני' ומייתי לה התם. ואם יש לדקדק בדברי הרמב"ם דכאן זה הוא. דלכאורה סותר דברי עצמו דכאן פסק כר"ע דמותר נסכים לכלי שרת ובהל' כלי המקדש שהבאתי לעיל פסק כר"ח סגן הכהנים דמותר נסכים לקיץ המזבח ואם באנו לתרץ זה ולומר דכאן לא כתב אלא מצותן שיבואו ממותר הנסכים דמשמע דעיקר מצותן לכתחלה כך הוא ובכלי המקדש כתב לעיקר הדין שלוקחין בו עולות לקיץ המזבח מ"מ אכתי צ"ע מאין יצא לו לפסוק כן. ונראה דמסוגיא דהכא למד זה דהש"ס מדייק וקאמר על דעתיה דר' חייה בר יוסף ניחא וכו' והוא ר' יוחנן דהתם כדאמרן אלא על דעתיה דר' יוחנן והוא ר' חייה בר יוסף דהתם קשיא דתנינן עמדו וכו' ומשני לא היו מודים וכו' אבל מודין היו בכלי שרת וכמבואר בפנים. והשתא איכא למידק דהא גופה מנ"ל לומר דבחדא גוונא מודים זה לזה ומהיכן דייק הש"ס הכי דילמא בכולא מילתא פליגי כמשמעות פשטא דהמתני' אלא ודאי דממתני' גופה דייק הכי דקתני זה וזה לא היו מודים בפירות ומאי קמ"ל הא אנן חזינן לה דאין מדברים כלל ממותר הפירות לא ר"ע ולא ר"ח סגן הכהנים וא"כ גם ר"ח סגן הכהנים לית ליה להא דר' ישמעאל במותר הפירות אלא ודאי דלדיוקא איצטריך בפירות לא היו מודים זה וזה אבל איכא חדא גוונא דמודים זה וזה וכדמסיק ואזיל לא היו מודים בפירות וכו' אבל מודים היו בכלי שרת. ובהיות כן אכתי איכא למידק איפכא דהשתא מאי קאמר על דעתיה דר' חייה בר יוסף והוא ר' יוחנן דהתם ניחא מאי ניחותא איכא דלדידיה הדרא הקושיא לדוכתא מאי קמ"ל התנא בהא דקאמר זה וזה לא היו מודין בפירות פשיטא דלא היו מודין בזה כדחזינן במלתייהו דקאמרי אלא דלזה נמי איכא לשנויי דג"כ להאי מ"ד לדיוקא איצטריך בפירות לא היו מודין אבל מודים הן בחדא גוונא והיינו איפכא מדקאמר הש"ס לאידך מ"ד דמודין הן בכלי שרת אבל להאי מ"ד מודין הן בקיץ המזבח דעיקר הדין של מותר נסכים לקיץ המזבח הוא. ואם כן נמצינו למדין אנו דלהאי מ"ד דקאמר הש"ס על דעתיה ניחא הוא על כרחך דנימא נמי לדידיה דבחדא גוונא מודין הן זה לזה ואיפכא הוא מדאמרינן לאידך וכדאמרן דבהאי גופה נמי פליגי הני אמוראי היאך אנחנו מפרשים לדיוקא דמתני'. ומעתה צא ולמד מי הוא האי מ"ד דמוכרחין אנחנו לומר דגם לדידיה מתני' לדיוקא קתני ואיפכא הוא ממאי דאמרינן לאידך הלא זה לר' חייה בר יוסף דהכא והוא ר' יוחנן דהתם ומכיון שנוסחת הבבלי עיקר הוא בכל מקום שתמצא דרך חליפין בתנאי ובאמוראי וכנודע זה דמה"ט בחרו הגאונים הקדמונים ז"ל לפסוק

כסוגית הבבלי בכל מקום דכה"ג דמהדורא בתרא היא א"כ לר' יוחנן דכוותיה קיי"ל וכדפסק הרמב"ם כמותו דסאה רביעית זהו מותר נסכים לדידיה ע"כ דאמרינן דבחדא גוונא והיינו לקיץ המזבח מודים זה לזה כדלעיל. ולא פליגי במותר נסכים אלא למצוה לכתחלה דלר"ע מצותו לכתחלה לכלי שרת ולר"ח סגן הכהנים אף למצוה לכתחלה לקיץ המזבח אבל הכל מודים דמקיצין למזבח ג"כ ממותר נסכים וכן אם אין כאן מותר נסכים הכל מודים דכלי שרת באין מתרומת הלשכה וכתנא דבי ר' ישמעאל דיליף לה מקרא דשאר הכסף וכדלעיל. וזהו טעמו של הרמב"ם דפסק כאן בהל' שקלים למצוה לכתחלה במותר נסכים לכלי שרת וזהו כר"ע דהלכה כמותו מחבירו. וזהו לגבי ר"ח סגן הכהנים דאיהו הוא דפליג במצוה לכתחלה ובגוונא אם לא היה להן מותר נסכים שיבואו מתרומת הלשכה הכל מודין בה לר' ישמעאל אפי' לכתחלה מותר תרומה לכלי שרת ולר"ע ולר"ח סגן הכהנים אם יש כאן מותר נסכים ולא עשה מהן לכלי שרת מודים שמקיצין את המזבח כדאמרן דמוכרח הוא מדיוקא דמתני' דמודין בזה לר' יוחנן דהתם דקיי"ל כוותיה בפירושא דמותר נסכים ואם אין כאן מותר נסכים לדברי הכל כלי שרת באין מתרומת הלשכה כדדייקינן דבהא ודאי לא פליגי אדר' ישמעאל ואתנא דבי ר' ישמעאל דהתם דיליף לה מקרא ונמצא דנכונים הם כל פסקי דהרמב"ם בענין זה דכאן בהל' שקלים ודהל' כלי המקדש דהתם דמיירי לדינא מה יעשו במותר נסכים אם אינן צריכין לכלי שרת שכבר נעשו מקיצין בו את המזבח וזהו כר"ע וכר"ח סגן הכהנים דמודים זה לזה בכה"ג כדלעיל. ועוד ראיה מהאי סוגיא דמנחות דהתם דמוזכר לעיל דקאמר תניא כוותיה דר' יוחנן המקבל עליו לספק סלתות וכו' וזה הוא ששנינו מותר הנסכים לקיץ המזבח וא"כ אפילו אם נאמר דר"ע ור"ח סגן הכהנים פליגי אף לדינא בקיץ המזבח היה ראוי לפסוק כוותיה דסוגית הש"ס דהתם מוקי להאי ברייתא דנשנית לפי פיסקי' דר"ח סגן הכהנים כוותיה דר' יוחנן דהלכה כמותו אלא דלפי מה שנתבאר לא פליגי הני תנאי אלא במצוה לכתחלה כדמזכח מכל מה שאמרנו וזה שרציתי לבאר לדעתו ז"ל ונלמד מסוגית הש"ס דהכא ומדיוקא דמתני' אליבא דר' יוחנן דהתם כמבואר הכל להמעיין בכל המקומות שהבאתי ועיינתי ודקדקתי בס"ד:

עד כדון בירוצי צבור ואפילו בירוצי יחיד וכו'. משמע בהדיא דהסוגיא ס"ל דאף בבירוצי יחיד הדין כן וכדמסיק בהדא דתני וכו' וכלומר שצריך ג"כ כאן למסרם לצבור ומש"ה יש לתמוה על מה שכתבו התוס' במנחות דף פח ד"ה ברוצי המדות נתקדשו למ"ד לא נתקדשו ניחא הא דאמר לקמן מותר נסכים לקיץ המזבח ומפרש ר' חייה בר יוסף בירוצי מידות דיש להן פדיון ולוקחים ממותר נסכים כבשים לעולה ומקיצין אותו אבל למ"ד

נתקדשו קשיא הא אין להן פדיון. ור"ל דכיון שנתקדשו בכלי שרת הוי להו קדושת הגוף ואין להן פדיון כמו הנסכים גופן דמשנתקדשו בכלי אין להם פדיון כדתנן לקמן שם בריש פרק יב. ותירצו די"ל דמיירי בנסכי צבור ולב ב"ד מתנה עליהן כדמפרש בירושלמי דשקלים. ע"כ. והיינו מה דאמר ר' חנניה בסוף הלכה תניי ב"ד היא על המותרות שיקרבו עולות. אלא דקשיא עלייהו מהא דהכא דמסיק בהדיא דאף בירוצי יחיד נתקדשו ובלבד שימסרם לצבור ור' חנניה דלקמן נמי לא פליג בהא אלא דיהיב טעמא על כל מותרות משל צבור דמשום דתניי ב"ד הוא וכו' ומודה הוא ג"כ בבירוצי יחיד אם מסרם לצבור. והשתא למאי דדייקי דלמ"ד בירוצין נתקדשו וכדהכי קיי"ל בבירוצי הלח וכהאי מתני' דלקמן שם אמאי מקיצין בהם הא אין להם פדיון וליכא טעמא לבירוצי יחיד אם לא שנאמר דכשמוסרים לצבור הרי הן בכלל שאר בירוצין דצבור ומהני תנאי ב"ד ג"כ עליהן וא"כ לא היה להם לדחוק לאוקמי להאי מ"ד דס"ל נתקדשו דמיירי בשל צבור דווקא אלא דאף בשל יחיד מיירי וכדמוכח מסוגיא דהכא. ודעת הרמב"ם בזה סתום הוא דבפ"ב מהל' מעשה הקרבנות כתב בהל' ט' בירוצי המידות של סולת חול שאין גב העשרון קודש ובירוצי היין והשמן קודש לפי שהוא יורד על גב הכלי וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ וכו' וזהו כמתני' דלקמן שם דף צ' כמוזכר מדת הלח בירוציהן קודש ומידת היבש בירוציהן חול וכטעמיה דר"ע דהתם. ובהל' י' כתב מה היו עושין בבירוצין אם יש שם זבח אחר יקריבו עמו ואם לנו יפסלו בלינה ואם לאו מקיצין בהן את המזבח. וזהו כדברי התוספתא דמנחות שהבאתי בפנים ומייתי לה נמי התם. ואע"ג דהתם קאמר עלה תניא כוותיה דר' חייה בר יוסף והיינו בפירושא דמותר נסכים ואיהו פסק כר' יוחנן וכמבואר בדבור דלעיל הא ל"ק דמיהו דינא דהתוספתא בענין שמהבירוצים ג"כ מקיצין להמזבח כך"ע היא אתיא אלא דכוותיה דר' חייה בענין פירושא דמותר נסכים היא דייקא ובזה הכריע כר' יוחנן דתניא נמי כוותיה דמסיים תנא דאידך ברייתא וזו היא. ששנינו מותר נסכים לקיץ המזבח וכוותיה דר' יוחנן בפירושא דמותר נסכים. וכלומר דלדינא בענין דמהבירוצים מקיצין ג"כ המזבח ל"פ הני ברייתות אהדדי מיהו בזה סתם דבריו ולא הזכיר כלל מהו הדין בבירוצי יחיד ואיפשר דסמיך על שביאר במקום אחר וזהו בענין המוזכר בהאי דכתונת ביומא דכל מה שהתנדב היא לצורך הצבור ומוסרם להצבור הרי הוא כשל צבור וא"כ ה"נ כן הוא וכמבואר בסוגיא דהכא:

עד כדון בירוצי לח ואפילו בירוצי יבש וכו'. האי ע"כ לא מיתפרשא אלא על פי התוספתא שהבאתי בפנים וסמיך הש"ס על שהיו בקיאין בתוספתות ובכולהו ברייתות דאי מהאי מתני' דפ' התודה לא שמענו מעניינא דבירוצין מידי אלא דהאי תוספתא דמיא

להאי מתני' בענין שאם יש שם זבח אחר וכו' ומדמסיים התם ומקיצין בהן המזבח פשיט לה. ומיהו הא קשיא דמשנה שלימה שנינו במנחות דף צ' וכמוזכר בדבור דלעיל מדת הלח בירוציהן קודש ומדות היבש בירוציהן חול ור"ע ור' יוסי לא פליגי שם אלא בטעמא דמלתא וצ"ל דהאי ש"ס ס"ל דהאי תוספתא דמנחות לא ס"ל כהמתני' דהתם אלא אפי' בירוצי היבש קודש. ואפילו אם נפרש דהאי ואפילו בירוצי דיבש דקאמר הכא דרך בעיא היא וקאמר עלה כהאי דתנינן וכו' מ"מ היינו הך ולא מצינו למישמע לאידך גיסא מהאי פשיטותא דהכא ועוד מאי האי דקא מיבעיא ליה הא מתני' היא דמידות היבש לא נתקדשו אלא מבפנים לר"ע ולר' יוסי אף דס"ל דנתקדשו גם מבחוץ מ"מ מודה בבירוצי יבש דחול הן ומטעמא שהיבש אינו נעכר וכו' כדאמר התם. ומ"מ קשיא דהא בהאי תוספתא גופה גריס לעיל שם בהדיא כבמתני' כל בירוצי הלח בלח קודש וביבש חול וא"כ הסיפא שהבאתי בפנים לא איירי נמי אלא בבירוצי הלח. לכך נראה דה"פ דהאי מלתא דדרך בעיא היא אבל לא קאי אם בירוצי היבש נתקדשו או לא דהא מתני' היא וכדאמרן אלא אדלעיל מינה קאי דפשיט ליה דבירוצי יחיד דינן כשל צבור אם מוסרם להצבור וכדפרישית ועלה קאמר עד כדון שמענו דבירוצי הלח שהן קדש דין של יחיד ושל צבור שוין הן ואם אפילו בבירוצי יבש דתנינן שהן חול נמי נימא דשל יחיד שוה לשל צבור ובירוצי יבש שלו חול הוא או דילמא שלא אמרו כן אלא בשל צבור ומטעמא דמתחלה לא הוקדשו אלא מה שהוא בתוך הכלי ומה שבחוץ מכיון דלא נמשחו כלי שרת מבחוץ הבירוצין חול הן אבל ביחיד המתנדב נסכים אפשר דאמרינן ביה דדעתו היה שיהא הכל קודש ואפילו הבירוצין שמבחוץ להכלי דלא אזלינן בתר הכלי שרת שמתקדשין בו הנסכים אלא בשל צבור אבל בשל יחיד בתר דעתיה אזלינן ופשיט לה מההיא דתנינן בפ' התודה הנסכים שקדשו בכלי וכו'. ומדקתני סתמא משמע דבשל יחיד שהתנדב זבח ונסכים ג"כ הדין כן ואי ס"ד דביחיד בתר דעתיה אזלינן א"כ נימא דדעתו לא היה להקדיש לנסכים אלו אלא עם אותו הזבח שלו בלבד ואמאי לא מחלק התנא ולומר דביחיד אין להם להנסכים תקנה שיקרבו עם זבח אחר אלא מדקתני סתמא ש"מ דמיפשט פשיטא ליה דאף ביחיד הדין כן ולא אזלינן בתר דעתיה וה"ה הכא נמי כן דלא אזלינן בתר דעתיה ואף בירוצי היבש של יחיד חול הן דלא נתקדש אלא מה שבתוך הכלי זהו העיקר בפירושא דהאי מלתא:

נשים האורגות בפרוכת וכו' רב חונה עבד לה כבנין. מהכא משמע דכל שהוא בנין לד"ה בא מבדק הבית ופליגי בפרוכת של היכל שהיה תחת הבנין אי כבנין ממש הוא נחשב או לא דאילו בפרוכת של השערים שהיו שם הלא אינן אלא לצניעותא בעלמא

ומהיכי תיתי יהיו דברי רב הונא מיתניא על אלו הפרוכת והוא נגד תוספתא ערוכה בפ"ב דקתני נשים האורגות בפרוכת וכו' נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וזהו כפרוכת השערים כדמוקי לה נמי בבבלי פ' שני דייני בדף קו דבפרוכת דבבי מיירי אלא דהכא בפרוכת ההיכל שהיה תחת הבנין פליגי וכעין פלוגתא דאיתמר התם דרב ס"ל כשמואל דהכא דשכרן מתרומת הלשכה ורב נחמן קאמר התם מקדשי בדק הבית כרב הונא דהכא ופסק הרמב"ם בפ"ד מהל' שקלים בהל' ב' כרב נחמן בפרוכת ההיכל וכדמסיק שם דההיא דתוספתא בפרוכת דבבי מיירי ואותן היו באין מתרומת הלשכה:

הלכה ג

כיצד הוא עושה וכו' מביא מעות וכו'. ומשמע מדפריך ולא נמצא הקדש מתחלל על הקדש דהיאך המותר הקטורת שהן הקדש מתחללין על שכר האומנין שהן מתרומת הלשכה והקדש ועלה קאמר מביא מעות ומחללן על הבנין והיינו על שכר האומנין של בנין או של קטורת. וא"כ מעות אחרים הוא מביא ומחללין אותן על מעות שכרן ונמצא שאותן המעות אחרים של חולין נעשו הקדש ומעות שכרן נעשו חולין ומחלל מותר הקטרת עליהן וכו' וכדפרישית במתני'. וזה לשון הרמב"ם בדין זה בסוף הל' שקלים וכך היו עושין במותר הקטורת משיגיע ר"ח ניסן מחללין אותו על שכר האומנין וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח ונוטלין האומנין מותר הקטורת בשכרן וחוזרין ולוקחין את הקטורת מהן מתרומה חדשה. ולכאורה משמע מכוונת דבריו שמותר הקטורת בעצמו מחללין אותו על מעות שכר האומנין וכמשמעות פשטא דהמתני' מפרישין ממנה שכר האומנין. והיינו מתרומת הלשכה. ומחללין אותה. להמותר הקטורת על מעות האומנין וכו'. אבל קשה קושיית הש"ס וכי היאך ההקדש של מותר הקטורת מתחלל על הקדש מעות שכרן שהן מתרומת הלשכה. וע"כ לומר כדמשני כיצד הוא עושה וכו' לכך נראה שגם דברי הרמב"ם מתפרשין על דרך זה אלא שקיצר דבריו בבבא זו וסמיך על מ"ש לעיל מזה משיגיע ר"ח ניסן וכו' לפיכך אם הגיע ר"ח ניסן ויש עמהן בהמות לתמידיו מתרומה ישנה פודין אותן ויוצאין לחולין וכו' והיינו על כרחך על מעות אחרים שהן של חולין ונמצאו התמידין נעשו חולין ודמיהן נופלין לתרומה ישנה ולקיץ המזבח וכו' ועל זה כתב וכך היו עושין במותר הקטורת וכו' וכלומר שבתחלה מחללין למותר הקטורת על מעות אחרים וכדקאמר הכא וכדין בתמידין שלא הוצרכו ואח"כ מחללין לאותן המעות על מעות שכר האומנין ונעשה שכר האומנין חולין ומחלל מותר הקטורת עליהן וחוזרין מעות שכרן להקדש ולקיץ המזבח וכדקאמר הכא לקמן לר' יוחנן אותן המעות מקיצין בהן את המזבח ונוטלין האומנין למותר הקטורת בשכרן וחוזרין ולוקחין

אותו מהן מתרומה חדשה. והיינו פירושא דהמתני' והיינו פירושא דהסוגיא. ופי' דברי הרמב"ם כדנראה לכאורה וכל כך למה שלא יהא הקדש יתחלל על הקדש. ובפי' המשנה כתב וז"ל ואמרם מתרומת הלשכה היו מפרישין ממנה שכר האומנין ומיד יחזור אותו השכר חולין בלא ספק ואח"כ מחללין המותר קטורת על שכר האומנין שחזר חולין ויחזור אותו השכר קודש. ומחזירין אותו לתרומת הלשכה והמותר שנשאר מן הקטורת חולין ותנתן להן בשכרן וחוזרין ולוקחין מהן בסוף השנה מתרומה חדשה. ולפ"ז לא צריך להאי פירושא שפירשתי כדנראה לכאורה מהסוגיא אלא דה"פ דהאי דפריך ולא נמצא ההקדש וכו' דקס"ד דמתני' דקתני מותר הקטורת מחללין אותו על שכר האומנין שמגיעין להם מתרומת הלשכה ועדיין קודש הם. וע"ז פריך ולא נמצא הקדש וכו' ומשני כיצד הוא עושה מביא מעות וכו' כלומר מביא מעות מתרומת הלשכה ומחללן בתחלה על הבנין והיינו על שכר מעות הבנין וכלומר שמפריש מן תרומת הלשכה כפי שכר האומנין של הבנין או של הקטורת ובזה כבר יצאו אותן המעות לחולין ואח"כ מחלל מותר הקטורת עליהן וכו' ונמצא שאין הקדש מתחלל אלא על החולין וזה עיקר ג"כ בפי' דברי הרמב"ם בחיבורו והארכתי בזה מפני שראיתי להרוצים להתעקש בפירוש המשנה ובפירוש הסוגיא ולפיכך סיבבתי הדברים עד שנראו ויצאו לאורה בפירושא דהאי ענייינא:

דאיתפלגון פיטמה בחולין וכו'. גרסינן להא עד סוף הלכה בריש פרק הוציאו לו וע"ש במה שנתבאר מענין זה והשייך להענין בס"ד:

הלכה ד

המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה על גבי המזבח וכו'. משנה זו והסוגיא שעליה מבואר היטב הכל בפנים וכפי המסקנא לדינא דהלכה בכאן כר"א דס"ל דסתם הקדשות לבדק הבית וכדפסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות ערכין בהלכה ז' ומשום דר"ע אמר רואה אני את דברי ר"א. ומ"ש שם בין הקדיש את בהמתו סתם או שהקדיש את נכסיו סתם וכו' זהו כדברי ר' יוחנן בהסוגיא לא שנייה היא המקדיש נכסיו היא המקדיש עדרו היא המחלוקת. וכעין ההיא דר' יוחנן בבבלי תמורה דף לא דמוקי למתני' דהתם דלא כר' יהושע וכו' ופליגא דרב אדא בר אהבה וכו' אלא לר"א דס"ל סתם הקדש לבדק הבית אין חילוק ומיהו מידי דחזי למזבח לא נפיק מידי מזבח לעולם כמבואר שם וכן לעיל בפ"ג דתמורה דף כ' דמייתי לה נמי למתני' דהכא ע"ש וא"צ להאריך בזה. ולא באתי כאן אלא לבאר מ"ש שם הרמב"ם לעיל בהלכה ה' המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית אעפ"י שהוא עבר על עשה מה שעשה עשוי וכו' כמו שהבאתי בפנים והעשה נפקא

לן בפ"ק דתמורה דכתיב נדבה תעשה אותו גבי בעל מום אותו אתה עושה נדבה לבדק הבית ואין אתה עושה תמימים נדבה לבדק הבית ולאו הבא מכלל עשה כעשה הוא כדהביא שם בהלכה ו' וציין הכ"מ בפ"ק דתמורה עלה ז' ואמרינן התם דעובר אף בל"ת דכתיב לאמר לא נאמר בדברים ואיני יודע למה השמיטו רבינו עכ"ל ופשוט הוא דלא איתמר זה אלא לדברי ר' יהודה דהברייתא דהכי גריס התם נדבה תעשה אותו וכו' מכאן אמרו המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה ומנין שאף בל"ת שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר לימד על הפרשה שהיא בלאו דברי ר' יהודה. וא"כ לחכמים אינו עובר אלא בעשה בלבד והכי תני בתוספתא דפ"ק דתמורה בהדיא המקדיש תמימה לבדק הביא חייב בעשה ולא תעשה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים אינו חייב אלא משם אחד בלבד והכי תני לה נמי בת"כ פ' אמור דברי ר' יהודה וחכ"א אין בו בל"ת ומה דשקיל וטרי התם לעיל דף ו' לרבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי מקדיש תמימין לבדק הבית וכו' ותנן המקדיש תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בל"ת מה שעשה עשוי וכו' היינו להגדיל הקושיא דלר' יהודה אפילו בל"ת הוא עובר ואפ"ה מהני ומשני ממקום שנתרבו בעלי מומין וכו' כדלעיל שם שאעפ"י שמקדיש בעלי מומין למזבח עובר בל"ת דרחמנא אמר כל אשר בו מום לא תקריבו ותנן מה שעשה עשוי משום דאמר קרא ולנדר לא ירצה ריצוי הוא דלא מרצי הא מיקדש קדשי נתרבו נמי תמימין לבדק הבית אבל באמת לחכמים במקדיש תמימים לבדק הבית אינו אלא בעשה. ובהאי דמקדיש בעלי מומין למזבח דהלאו הוא מלא תקריבו והיינו לא תקדישו כדפירש"י ז"ל ומשום דלהקרבה בהדיא כתיב ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה' וכדדריש בת"כ ומייתי לה התם ומיהת משמע מהאי שינוייא אליבא דרבא דבדיעבד מיקדש קדשי בעלי מומין וצריך לפדותן ובסוף פ"ב דתמורה תנן במתני' ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין ופי' שם הר"ב דגבי תמורה קדיש דלוקה דגלי ביה קרא יהיה קודש לרבות שוגג כמזיד אבל בכה"ג לקדשים אם בעל מום הוא למזבח לא קדיש ואינו לוקה דהקדש טעות אינו הקדש וזהו כדעת הראב"ד בהשגות בפ"א מהלכות איסורי מזבח שהשיג על מה שכתב שם הרמב"ם בהלכה ג' מי שדימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח והקדיש ה"ז קדוש ואינו לוקה וכתב עליו טעה בזה כי מי שדימה וכו' אינו קדוש כלל שהוא הקדש טעות וכו' ולדעתו על כרחך דמפרש דהא דסוגיא דהש"ס אמרה בפשיטות בפ"ק דבדיעבד מיקדש קדשי היינו דווקא במזיד אבל בשוגג הקדש טעות הוא ולדעת הרמב"ם לענין קדושה בין בשוגג בין במזיד מיקדש קדוש ולא אמרו במוקדשין לא עשו בו שוגג כמזיד אלא לענין מלקות בלבד דבתמורה

מילקא לקי אף בשוגג דאמר קרא יהיה וכו' ואין חילוק בשוגג זה בין אומר מותר והמיר או ששגג וכסבור שהיא תמימה ונמצאת בעלת מום וכדעתו ז"ל מוכח מהאי תלמודא כמו שביארתי לעיל:

קדשי בדק הבית שפדאן תמימין יוצאין לחולין וכו'. למאי דשקיל וטרי הכא עלה אי מצינן למיפרד או למיפשט מהאי מתני' דראשית הגז ודפ"ב דבכורות וכמבואר הכל בפנים א"כ למאי דמסיק ליידא מילא לגיזה ולעבודה וכלומר דבזה לא קאי מילתיה דהאי מ"ד שיוצאין לחולין לגמרי אלא שבגיזה ועבודה מיהת אסורין כדין קדשי המזבח שנפסלו. אבל בבבלי סוף תמורה מסיק המקדיש תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אינן נפדין אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם וכדפסק הרמב"ם בפ"ה מערכין והובא לעיל ובפנים:

הפריש נקבה לעולתו ולפסחו וכו'. הכי גריס לה בתוספתא דתמורה ובתוספתא דפסחים סוף כ"ט ובסיפא אמר רבי רואה אני את דברי ר"ש בפסח וכו' וכמו שביארתי הכל בפנים לפי גי' זו. ובבבלי הגי' בפ"ג דתמורה דף כ' דמייתי להאי תוספתא המפריש נקבה לעולתו וכו' אמר רבי אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח הואיל ומותר הפסח קרב שלמים וכו'. ואין כאן נ"מ בהאי שקלא וטריח אלא אליבא דר"ש והלכה כהת"ק וכדפסק הרמב"ם בסוף פ"א מהלכות תמורה. ובההיא תוספתא דזבחים דמייתי הכא אשם בן שנה וכו' חסרו גם כן דברי ר"ש בהגי' דהתוספתא שם והגי' הנכונה היא הוא בהעתקת דברי ר"ש כמו שהובאה בפ"ג דתמורה שם דף יט ע"ב ע"ש וה"ג בתוספתא דזבחים פ"ק אשם בן שנה שהביאו בן שתים ובן שתים שהביאו בן שנה או ששחטו מחוסר זמן בבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה והכי מייתי לה בבבלי פ"ד דמנחות דף מח ע"ב ותפס הרמב"ם להאי גי' לעיקר הואיל וכך הובאה בש"ס הבבלי שכך פסק בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין בהל' כו וע"ש:

טעמא דר' יהושע דבר אל אהרן וכו'. ור' יצחק בר' אלעזר פריך על הא דרשב"ל ולא קמה טעמיה אליבא דר' יהושע ועיין בהלכה דלקמן ד"ה טעמא דר"א מה שיתבאר בס"ד:

מה ביניהן רב אמר שיבטא דכרכדא ביניהן. כדפרישית בשיבטא דכרכדא מה הוא והכוונה בכאן או דנימא דמפרש דליכא בין ר"ע ובין ר' פפייס לדינא ויש לפרש נמי לאידך גיסא דהא הוא דאיכא ביניהו. והוא העיקר דלר"ע ניחא ליה דברי ר"א משום דהשוה מידותיו ולר' פפייס ניחא ליה להשוות הדבר ולומר דלפעמים כך הוא כדברי ר"א ובמקדיש בפירוש. ולפעמים כדברי ר' יהושע ובמקדיש סתם והרי זה דומה לשנים השובטין בכרכר להשוות חוטי האריגה ושניהם כוונתן להשוות אלא שזה אומר להשוות

כן וזה אומר להשוות כן ואם ששניהן לדבר אחד מתכוונין בענין השיווי מ"מ להאי ניחא ליה בהכי ולהאי ניחא ליה בהכי. וכך הן דברי ר"ע ודברי ר' פפייס ממש. והאי ברייתא מענין שובטין בכרכר הובאה ג"כ כבבלי פ' המצניע דף צב אלא דבת"כ גריס אוחזין בכרכר ושובטין ובבבלי גריס בכרכר וכגי' המתני' דפ' המוציא כדי לגרור בו ראש הכרכר והיינו הך. ולא יכולתי להתאפק כאן מה שראיתי בהירושלמי מס' שקלים הנדפס ומחובר בש"ס הבבלי שיש שם כמה וכמה גרסאות ונוסחאות מתחלפות במסכת זו והמה משובשים כולן ומלאים טעיות ואינם מהעומד על היסוד מהש"ס הזה ומהש"ס הבבלי אלא כאיש חולם חלום ואין לו פתרון וכאן כתוב שם דבר פדא ביניהן. ואלו היה יודע המגיה הזה דאין שום בר פדא בזה הענין לא בהש"ס הזה ולא בכל הש"ס הבבלי שמוזכר הוא בר פדא בכמה וכמה מסכתות בהש"ס ובפרטות בסדר קדשים בהרבה מקומות והוא על הרוב בר פלוגתיה דר' יוחנן ולא תמצא באיזה ענין הדומה להאי ענייננא דהמתני' ובתמורה דף י' גריס בר פדא אומר אין קדושה חלה על העוברין וכו'. האם על בר פדא זה היה כוונת המגיה הזה. ומה נאריך בזה כבר גליתי דעתי במה שנדמה לי המגיה הלז וכמו שנמצא לאחד שרצה לכנות שמו בשם מפורש על מקצת הירושלמי ובכל מקום שלא היתה ידו מגעת וקצר שכלו מלהשיג מצד חומר המושג המציא לעצמו גרסאות משונות ומשובשות וכפי שהיו נראין לו וכתב וה"ג וחלילה לנו לעשות כן הלא ידוע הוא מה שגזר ר"ת וקילל על כך שלא להגיה שום תיבה ואפילו אות אחת מעצמו בספרים הישנים הביאו המרדכי בכמה מקומות אלא א"כ הטעות דמוכח הוא או אם תמצא גי' הנכונה במקום אחר וזה דרכי ת"ל בכל חיבוריי על כל הש"ס הזה בס"ד:

טעמא דר' אלעזר דבר אל אהרן וכו'. האי ר' אלעזר הוא ר"א בן שמוע ור"ל לטעמיה דדריש בהלכה דלעיל אליבא דר' יהושע בבקר לרבות את הנקבות והכל קרב עולה והלכך מפרש נמי טעמיה דר' אלעזר בן שמוע דהאי מתני' משום דס"ל כעין דרשי' דר' יהושע דהכל קרב עולה אלא דעופות אימעיט מבבקר ומיהו האי דרשא דר"ל כבר מיפרכא היא לעיל וכדאתקיף לי' ר' יצחק בר' אלעזר בן פדת כתיב זכר וכו' הא חדא ועוד דהכא נמי מיפרכה דרשיה אליבא דר' אלעזר בן שמוע במתני' כדאקשו עליה ר' ירמי' ור' בון וכמבואר בפנים דהרי מיהת עולת העוף יכול הוא להביא וזה לכ"ע וא"כ מ"ט דקאמר האי תנא במתני' למעט עופות והא דקאמר טעמא דר"ש וכו' לאו דאליבא דר"ש בלחוד הוא דפריך אלא כלומר הא ר"ש בפשיטות קאמר לטעמיה דמילתיה שכן נקיבה בעוף כשירה לעולה והלכך ס"ל במקדיש נקבה לעוף דתימכר שלא במום ומיהו הא דנקבה בעוף כשרה לעולה זה ודאי אליבא דכ"ע הוא דאין תמות וזכרות בעוף. וא"כ

קשיא מאי שנא דינא דמתני' דלעיל מהך דר"א בן שמוע דהכא לימא הכא נמי דלמ"ד לעיל זכרים עצמן יקרבו עולות ליקרבו עופות כאן נמי בעצמן לעולות וא"ת דר"א בן שמוע כר"א דמתני' דלעיל ס"ל א"כ קשה מאי שנא דלעיל הדמים לבדק הבית והכא הדמים לעולות על המזבח דווקא השתא ממ"נ קשיא על דר"א בן שמוע דהכא לפי טעמא דמפרש ר"ל אליביה או דס"ל כר"א דמתני' דלעיל ואי דס"ל כר' יהושע דלעיל. ור' יוסי דמשני וקאמר קיימתיה כהאי דאמר ר' שמואל וכו' לא משני מידי על עיקר הקושיא אלא דקא' לר' ירמיה ואמרת יאות וכו'. וכלומר אתה בעצמך היית מודה להאי סברא דרשב"ל ומ"מ אכתי עיקר הקושיא במקומה עומדת ואינה מתורצת אלא בדוחק וכמבואר בפנים ועל כרחך דאתינן להך טעמת דחברייא בשם ר' יוחנן וכן אמר ר' אייבו בשמיה דדרשי' ואם כל בהמה טמאה וכו' דבבעלת מום משתעי קרא וכדקאמר נמי בבבלי תמורה דף לב ע"ב תניא כוותיה דר' יוחנן ואם כל בהמה טמאה בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר וכו' והשתא שפיר מתורצת הקושיא מרומיא דהני מתני' דלעולם ר' אלעזר בן שמוע דהכא כר' אליעזר דמתני' דלעיל ס"ל ולא כר' יהושע והא דמתני' דלעיל אליבא דר"א דהדמים נופלין לעולם לבדק הבית משום דהתם בבהמה איירינן ויש לה פדיון כשיפול בה מום והדמים הן לבדק הבית הלכך נמי בגוונא דהקדיש סתם דלעיל דימכרו וכו' והדמים לבדק הבית אבל במתני' דהכא דאיירי במנחות ונסכים ועופות שאין להם פדיון הלכך קאמר האי תנא דימכרו והדמים הכל לעולות. ומעתה אומר אני דהמתבונן בכולא הך סוגיא ובמה שפירשתי בה בפנים ובמה שהוספת' לבאר כאן עין בעין יראה כמה נכונים ומדוייקים הן דברי הרמב"ם בהל' ח' וט' בפ"ה מהל' ערכין שכתב ממש להטעם מלה במלה כהאי דחברייא בשם ר' יוחנן ולא צריך יותר ביאור ממה שיראה המעיין לפניו והראב"ד השיגו לא ידעתי היאך מספיק זה הטעם לסברתו וכו' עד והכי איתא בשקלים ירושלמי. ודאי איתא הכא כן אבל ההיא אליבא דר"ל לר' אלעזר בן שמוע ומיפרכא לטעמיה ולמלתיה. ואם שרציתי בפנים להסביר פנים ולפרש לתרץ גם אליבא דר"ל מ"מ דוחק גדול הוא והעיקר כהך דחברייא בשם ר' יוחנן וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל בלי ספק. ומה שכתב הכ"מ כאן דהראב"ד סובר דגרסינן בהאי מתני' ר' אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע. ודאי דכך הוא לכ"ע בין להרמב"ם ובין להראב"ד אבל ביאור הדברים הן כדאמרן. ודע מה שהקשו הכא בדא כתיב והעמיד והעריך ל"ק אליבא דסוגית הבבלי דלעיל בתמורה לר' יוחנן דאין ה"נ בגוונא דאין אתה מקיים והעמיד והעריך אין כאן פדיון כדאמר התם לר' יוחנן למעוטי בעל מום מעיקרו ובזה הכל ניחא בס"ד:

הדרן עלך פרק התרומה

פרק ה

הלכה ג

אלו הן הממונים שהיו במקדש. חוץ מבן אחיה וכו' ואלעזר שעל הפרוכת וכו'. כתב התי"ט ותימה דפתחיה שעל הקינין ונחוניא חופר שיחין ג"כ בדבר שבממון היו ויחידים הם עכ"ל. מנחוניא חופר שיחין לק"מ דכי היא בעצמו ולבדו היה חופר שיחין ודאי לא אלא שהיה ממונה על אלו שחופרין בורות כדי שיהו המים מצויים ומפני שהוא היה יודע להמציא מים לעם בישוב ובמדבר וכמ"ש הרמב"ם לזה בפי' המשנה וא"כ הגזברים הן היו משלמין לאלו החופרים ואין מינוי שלו בדבר שבממון. אלא מפתחיה שעל הקינין לכאורה יש לדקדק בזה ונראה דמכח קושיא זו למד הרמב"ם לומר דזה הממונה הוא בעצמו המוכר ועמו פוסקין על השער כדכתב בפ"ז מהל' כלי המקדש בהל' ט' הממונה שעל הקינים הוא שפוסקין עמו שימכור הקינים לקרבנות כך וכך בסלע וכל מי שהוא חייב בהן יביא דמיהן למקדש וזה הממונה נותן הקינים לבעלי הקרבנות ועושין חשבון עם הגזברים ונותנין לו וכו'. ונמצא שלא היה המינוי שלו יחידי בדבר שבממון שהרי חשבון עושה עם הגזברים ואינו אלא כמוכר ומספיק אותן ועליו היה מוטל הדבר. וכך הוא הענין בהממונה על הנסכים כמ"ש שם בהל' י' זה שעל החותמות הוא שמקבל דמי הנסכים ממחוייבי נסכים וזה שעל הנסכים הוא שמוכר הנסכים. וא"כ ג"כ כאן אין ממונה יחידי בדבר שבממון שהרי היו צריכין בכל יום ויום לעת ערב לבוא יחד ולעשות חשבון וזה מוציא החותמות ומקבל מזה המעות כדתנן לקמן בהל' ד' וכמו שהביא הוא ז"ל שם בהל' יב. ובזה מסולקת תלונת הראב"ד שם שכתב לא כי הממונה על הקינין ועל הנסכים אינו אלא גזברות בעלמא וכו' מי שהוא חייב וכו' ונותנן למוכר והממונה הוא משתדל להקריבן וכו' ע"ש והכ"מ כתב על זה ואני אומר שאין זו השגה ופירושי נינהו מר מפרש הכי ומר מפרש הכי עכ"ל וטובא איכא בינייהו דלמר לא קיבל הממונה מעות ממחוייבי בדבר אלא שנותנין דמיהם למקדש והיינו להגזברים והממונה הוא המוכר ואח"כ עושה חשבון עם הגזברים ואין כאן התמנות יחידי בדבר שבממון כדלעיל וזהו בקינין וכן בנסכים שאין הממונה על הנסכים מקבל מעות אלא הממונה על החותמות מקבל ולערב באין זה אצל זה ועושין חשבון והרי כאן התמנות בדבר שבממון בשנים. ואומר אני דמכאן קושיא על הראב"ד דלפירושו שהן גזברות וכל אחד ואחד מקבל המעות או הקינין וכן דמי הנסכים א"כ היה לו להתנא למיחשב נמי לאלו חוץ מפתחי' וחוץ מאחיה וכו' ולמדנו מכאן דדעת הרמב"ם ופירושו הוא העיקר. ולמדין אנו עוד מכאן בענין פירושא דפינחס המלביש שכתב הרמב"ם שם בסוף הפרק זה

הממונה על מעשה בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כ"ג ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל ולשכה היתה לו במקדש וכתב הראב"ד על זה אומר אני שהוא פנחס המלביש והכ"מ כתב בזה ופשוט הוא ואיני יודע מה מלמדנו עכ"ל. ואני יודע מה מלמדנו שהראב"ד אינו כמראה מקום לדברי הרמב"ם ומציין מקומו כמו שרצה הכ"מ לפרש כן בכמה וכמה מקומות וכבר פירשתי בכל מקום שאינו אלא משיג ורוצה לסתור טעמו ופירושו וכאן משיג הוא דמאין לו להרמב"ם לומר זה שהוא היה עוסק בהכנת הבגדים ומתחת ידו נעשה הכל הלא במתני' לפי נוסחא דהכא לא קראוהו אלא פנחס המלביש ותפס זה לעיקר משום דבגמ' פירשו כך בסוף הסוגיא דהלכה דלעיל פינחס המלביש שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה. וכלומר שלאלו הבגדים להלבישן היה צריך מבין ויודע סדר הלבישה על צד היפוי ובש"ס הבבלי לא מצינו פירוש אחר וא"כ מאין הוציא הרמב"ם פירושו זה. וממה שנתבאר לעיל למדנו עוד טעמו של הראב"ד ולכאורה נראה לומר כפירושו דאם נאמר שהיה עוסק בהכנת הבגדים וכן הוא היה המלביש וכמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ופנחס המלביש היה מלביש הכהנים בגדיהם והיה מתעסק בהצנעתן ובעשייתן. דא"כ קשיא מאי האי דלא אמרו אלא חוץ מבן אחיה ואלעזר על הפרוכת ומפני מה לא אמרו ג"כ וחוץ מפנחס המלביש שהיה עוסק בעשייתן והכנתן ותחת ידו נעשה הכל וא"כ היה לו מינוי יחידי בדבר שבממון. ואפשר לומר לדעת הרמב"ם דבענין שהיה עוסק גם באריגתן ובעשייתן למד ממה דתנינן בפ"ק דמדות ושתי לשכות וכו' אחת לשכת פנחס המלביש ומדקבעו לו לשכה להמלבושים ונקראת על שמו משמע שהיה עוסק במלאכתן ובעשייתן והיה צריך ללשכה בפני עצמו לכך שאם לא היה אלא מלביש בלבד לא היתה הלשכה זו שמשימין הבגדים שם נקראת על שמו בלבד. ועוד דבפ"ה דתמיד שנינו מסרום לחזנים והיו מפשיטין אותם את בגדיהם וכו' ואם הוא היה המלביש בלבד ולפי שיודע סדר הלבישה מסתמא היה ג"כ צריך להיות בשעת הפשיטה ואף שאינה מלאכה כל כך כמו הלבישה מ"מ כדי לידע אח"כ סדרן כשמלבישן ואפשר שהיה מסייע לאותן חזנים ג"כ. ובענין דלא אמרו במתני' כ"א חוץ מבן אחיה ואלעזר ולא מנו ג"כ לפנחס עמהן אפשר לומר דהואיל שאין בו שררה של דבר שבממון בלבד שהרי היה ג"כ מלביש ומפשיט אותן לפיכך לא חשבוהו בהדי אינך ועדיין צ"ע. ובענין שאמרו בן בבי על הפקיע פירשתי במתני' דלעיל כהאי דהכא וכך הוא נמי לעיל בפ"ב דיומא בהלכה ג'. ובבבלי יומא דף כג אמר אביי מריש הוה אמינא פתילתא כדתנן מבלאי וכו' היו מפקיעין ומדליקין כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע נגדא. וזהו כוונת הראב"ד

בהשגתו שם בראש הפרק ולמה לא מנה הממונה על הפקיע והוא מכין הפתילות וכתב הכ"מ ורבינו תפס כגמרא דידן שדחה פי' הירושלמי מכח הברייתא וכו' וע"ש ואומר אני שזהו כוונת הראב"ד בעצמו דודאי גם הוא ראה בגמרא דיומא דידן אלא דכונתו דאם תפס הרמב"ם כפירושא דאביי מפני מה כתב בזה בהל' ד' שם זה שהוא על השומרים הוא איש הר הבית שמסבב על הלוים בכל לילה וכו' וזה כפי ששנינו בפ"ק דמדות שעל הלוים השומרים אם ניכר שהוא ישן חובטו במקלו והרי לפירושא דאביי היה נוהג פקיע זה אף בכהנים הבאים לפייס וכדתני בהאי ברייתא אין מוציאין וכו' ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע וא"כ משמע דלדעת הרמב"ם ע"כ לומר דאין זה מן הממונה שנשנה במתני' כאן אלא מהממונה על הפייסות ולא מנה לזה אלא במינוי שלו על הפייסות ומשום שאין מה שמלקה בפקיע אלא דרך מקרה אם אירע כך שהוציא אגודל שלו והשתא אם לא תפס לפירושא דאביי בפירוש דעל הפקיע במתני' דידן היה לו למנות המכין הפתילות כפירושא דהירושלמי זהו שהראב"ד משיג כאן. ולדעת הרמב"ם י"ל דה"ט דלא מנה התנא דמתני' אלא בממונה על הדבר שנוהג בכל פעם ופעם וכהאי דמתני' דמדות שהיה מסבב בכל לילה וכל מי שישן חובטו במקלו ומשום הכי לא ראה לומר כפירושא דהאי ש"ס שג"כ אינו אלא פעם ושתים בכל שנה בתקופת טבת ובתקופת תמוז כדפרישית במתני' וכך אמרו בהדיא לעיל בפ"ב דיומא שם והלכך נמי לא מנה להאי מילתא דהתם דמייתי אביי לענין כהנים שאינו אלא דרך אקראי בעלמא וכפירושא דאביי בלחוד הוא דתפיס דמאי פקיע נגדא וכעין ששנינו במתני' דמדות וכוונת אביי גופיה ג"כ על פירושא דפקיע בענין המתני' דמדות היא:

וכבן עזאי חוטא דל למה. כדפרישית דלמה הוצרך לזה וקאמר מפני שהיה אביא לוגו עמו והיינו לוג הנוסף על הנסכים של כבש וזהו שהוא למתן בהונות ואלו לא היה חותם מיוחד לו מאין הוא מביא שבעל הנסכים אינו נותן לו בלא חותם כדמפרשינן טעמא לקמן ד"ה מי שהוא מבקש נסכים ולרבנן דסברי מביא חותם גדי ודאי דלא היה מביא מהממונה על הנסכים אלא כפי נסכים של הכבש ואותו הלוג מביא מביתו או מאחר שהכל נאמנים על טהרת יין ושמן ביהודה וכדתנינן בפ' חומר בקודש חומר בתרומה שביהודה נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה וכו' ועיין בתי"ט שהביא קושית ר' ענשקן אחד מאין היה מביא אותו הלוג של מתנות בהונות והשיב שזהו שאמרו בירושלמי וכו' ופשוט הוא דאין כאן שאלה מאין היה מביא ממקום שהיה רוצה היה מביא שהכל נאמנים ביהודה בזה שנעשה על טהרת קדש כההיא דחגיגה שם:

ניסכי רחל מה. כה"ג גריס בבבלי מנחות דף צב לבתר דמייתי התם להא דלקמן לדרשא דקרא ככה יעשה וגו' אמר רב פפא בדוק לן רבא נכסי רחילה בכמה וכפי' רש"י ז"ל בפי' הב' אם מחלקינן בין רחלה לכבשה ופשטינא ליה ממתני' גדי משמש וכו' חוץ משל אילים:

מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן וכו'. לא היה יכול ליתן מעותיו לאחיה עצמו ויקבל ממנו נסכים והטעם שהרי אמרו אין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים וא"כ ע"כ שהיה צריך לכך שיהא אחד ממונה על החותמות והוא יקבל המעות מיד המחוייב בנסכים ונותן לו חותם ומקבל מזה שעל הנסכים נסכיו שלו ולערב באין זה אצל זה ועושין חשבון ונמצא שעיקר הדבר שבממון על ידי שניהם הוא שנעשה. ועיין ריש פרקין מה שבארתי לפ"ז בענין כל הממונין שנמנו בס"ד:

הגע עצמך שזיווג אותו היום וכו'. כמבואר בפנים ויש לפותרו לזה לב' הפירושים שהבאתי במתני' להטעם שהיו כותבין שם היום על כל חותם וכו' ושניהם הביא הרמב"ם בפי' המשנה ומה דדייק הש"ס הגע עצמך שזיווג וכו' שייך שפיר לפי' הא' שימתין עד שיוקרו הנסכים ויבא עוד באותו היום ממש ויהא מזווג ליום שכתוב בהחותם ומשני שם משמר וכו' ויש לומר דג"כ לפי' הב' שייך זה דהגע עצמך אם יאבד זה חותמו וימצאהו אחד מן הרמאין לא יהא מראה אותו עד בא יום כאותו יום ממש להזדווג כאחד עם היום שכתוב בהחותם ומשני משמר וכו'. והרמב"ם בחיבורו בפ"ז מהל' כלי המקדש בהל' יב לא כתב אלא כפי הטעם לפי' הא' שלא ישהה החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים והראב"ד כתב שם לא כי אלא שמא יעשנו אובד ויבוא לידי אחר ויוציא חותמו וכפי' הב'. והכ"מ נתן שם טעם לדברי הרמב"ם שלא הביא כפי' הב' מפני שאינו נכון כ"כ דא"כ למה להם לכתוב שם היום יכתבו שם בעליו ודי עכ"ל. והתי"ט הוסיף על זה וכתב דלתרי יוסף בן שמעון לא חיישינן וציין בכ"ג דגיטין ובפ"ג דב"ב ופלוגתא דאביי ורבא היא ביבמות פ' טו דף קטו לאביי חיישינן ולרבא לא חיישינן ואף דהלכתא כרבא היינו בדלא הוחזקו אבל בהוחזקו מודה רבא דחיישינן כדמסיק התם לקמן וא"כ לפ"ד נחתינן כאן לדוחקא דמיירי דלא הוחזק ומה נעשה אם הוחזקו דלא סגי בשם בעליו לכ"ע אלא דעיקר הטעם שלא כתב הרמב"ם בחיבורו אלא כפי הפי' הא' שלא ישהה עד שיוקרו דאלו לאידך פירושא שמא יאבד וכו' א"כ צריכין אנו לדוחק הגדול הזה ולומר שביום שמצאו אינו רשאי להוציאו שהאובד מחזר אחריו כדכתב הרב ומה נעשה אם ידוע לזה המוצאו שאין האובד מחזר אחריו שאינו בר קפידא על דבר מועט שנאבד ממנו או

כיוצא בזה וא"כ מאי תקנתא בשם היום אלא ודאי דלאבדה לא חיישינן וטעמא הויא שלא ישהה החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים:

הלכה ד

תני קדשי המזבח מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית וכו'. כמבואר הכל בפנים שהגי' דהכא היא עיקרית וכצ"ל בהתוספתא שהבאתי וזה מוכרח הוא. ולא תיקשי הא תנינן בפ"ז דתמורה אחד קדשי המזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה דהתם מיירי שהקדיש בהמות לקדשי בדק הבית ודינן שיפדו ויהיו למזבח ובעודן קדשי בדק הבית אם ירצה לשנותן ולהקדישן למזבח לא עשה כלום וכדאמרינן בתמורה דף לב קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי המזבח בין לחרמי הכהנים לא עשה כלום. וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהל' ערכין בהל' ח' ופי' בהדיא המקדיש קדשי בדק הבית למזבח ואמר ה"ז עולה או שלמים או החרימם לכהנים לא עשה כלום אבל הכא מיירי בדמים שהן קדשי המזבח או קדשי בדק הבית וכך הוא בהדיא בהתוספתא דתמורה שהבאתי חומר בהקדש מזבח וחומר בהקדש בדק הבית והיינו המעות שהוקדשו לכך או לכך וזה פשוט וברור. ומזה תבין דברי הרמב"ם ודעתו הנכונה ושלא נעלם ממנו דבר לא מהתוספתא ולא מכל הש"ס ירושלמי שכתב בפ"ד מהל' שקלים בהל' י' שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית אבל אין בדק הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח וזהו ממש כפי התוספתא וכהגי' דהכא ומוכרחת היא. והראב"ד כתב שם על זה בשקלים בירושל' מצא זה הענין אבל לא כדבריו וכו' עד אבל קדשי בדק הבית אין משנין אותן שהרי שנינו כן במעילה (וט"ס הוא וצ"ל בתמורה) וכבר מתורצת קושיא זו בדברינו דלא פליגי התוספתא עם מתני' דתמורה. ואלו השגיח הראב"ד על התוספת' זו לא היה כותב כדבריו שם שלא דברו אלא בכלי וכו' דבתוספתא לא הוזכר מכלי כלום. אלא דהש"ס פריך עלה ממתני' דידן דמיירי בכלי ומשני ר' חזקיה וכמבואר בפנים. ומה נאמר להכ"מ ולגירסתו שבתחלת דבריו ובסוף מסיים והירושלמי הזה צריך לימוד וב"ה שחנני בלמוד כל הירושלמי ולהביט וגם כאן ת"ל בארתי יפה להמבין ומודה על האמת בס"ד:
הדרן עלך פרק אלו הן הממונין

פרק ו

הלכה א

שלשה עשר שופרות. של בית רבן גמליאל וכו' שכן מסורת בידן מאבותיהן וכו'. התי"ט כתב כאן ויראה לי דאינך שלא השתחוו היתירה משום דסבירא להו דארון גלה לבבל וכדדייקינן בגמ' דיומא וכו' עכ"ל ולא צריך לזה אלא דאינך לא היה להם מסורת ששם נגנז הארון ולא ידעו כנגד איזה מקום להשתחוות. ומה שכתב כדדייקינן וכו' ההיא מתני' דקתני משניטל ולא קתני משנגנז הוא דס"ל הכי אבל לא קאי המסקנא הכי אלא כדעולא אליבא דר"ש בן יוחאי וכן הכא בהסוגיא דאיכא למאן דאמר הארון עלה עמהן לבבל וכו' ולא קאי הכי אלא כדלקמן לר"ש בן לקיש וכו' וכדאמרינן התם בדף נה דאף דילפותא מדכתיב עד היום הזה איתותב התם מ"מ ילפינן מקראי דיאשיהו גנזו וכדלקמן בהסוגיא מי גנזו יאשיהו גנזו וכו' וכהאי ברייתא דמייתי נמי שם ביומא לעיל דף נב ע"ב ודיוקא דמתני' משניטל וכו' אף להאי מ"ד ל"ק דכמו דמפרש שם להמתני' מאי הגיע לארון מקום הארון כן נמי מפרשינן להאי מתני' משניטל הארון משניטל ממקומו ונגנז. וכן כתב הרמב"ם בריש פ"ד מהל' בית הבחירה ויאשיהו המלך צוה וגנזו וכו' ע"ש:

שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר וכו'. סוגיא זו ביארתי היטב במס' סוטה שם ולכל חלופי הגרסאות והנוסחאות שנמצאו והבאתי שם לגי' התוס' דמנחות דף צט כפי שמצאתי בספרים ישנים המדוייקים ולא בהכתוב בכל ספרי הש"ס הנדפסים מהעתקת דפוס אמשטרדם הראשון וכולן שנדפסו אחריהם בטעות הן וכבר כתב בספר צאן קדשים שהם דברים קשים להולמן ובלתי אפשר לידע פירושם. וכן בארתי שם מכל ענין הלוחות לפי הגי' המתחלפות. ולפי הגי' דהבבלי פ' השותפין הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועוביין שלשה וכו'. ולא אעתיק כאן אלא דבר אחד בענין כתיבת הלוחות ובמאי דפליגי הני תנאי דלקמן וכפי אשר מצאתי למפרש אמתי אחד ולא כהפי' שפי' הכותב בזה בהגדת עין יעקב וכמו אשר תראה בדבור דלקמן:

כיצד היו הלוחות כתובין וכו'. בחיבורי פני המנורה בנר השלישי בדרושי התורה והלוחות הארכתי בזה ובענין כל המאמר כולו ואין כאן מקומו להאריך כ"א אפס קצהו תראה כאן מענין כתיבת הלוחות וכדי לידע פירוש האמתי שמצאתי יצאו מפי הרב המקובל האמתי כדלקמן. ומ"מ צריך להביא מקודם דעת מפרש אחד בקצרה. הרב הכותב הובא בס' עין יעקב בהגדה זו האריך בביאור זה המאמר ואופן דבריו ופירושו לכל חד וחד כדאית ליה תראה שם ולדעת ר' סימאי דאמר מ' על לוח זה וכו' דחק עצמו בציור נפלא וכתב שבאופן זה היו נכתבין עשר דברות היו כתובין בקצה העליון עד

אמצע הדף ואנכי מתחיל בשטה העליונה וכו' עד לרעך. ואח"כ הפך מלמעלה למטה והתחיל לכתוב בקצה התחתון שהוא עתה עליון ג"כ עד אמצע הדף. כזה. וכו' וכמו שצייר שם. וזהו מזה ומזה הם כתובים בשתי הקצוות בפנים הרי כ' דברות וככה היו ג"כ כתובים באחור בשתי הקצוות הרי מ' לכל לוח ולוח. וזהו משני עבריהם ובשטחי עוביים לא היה בו שום כתב ויהיה הפירוש מזה ומזה הם כתובים בכתיבה ממש ולא בחקיקה לבד הנראות מב' עבריהם שהרי א"כ האותיות יהיו נהפכות מעבר האחר אלא כתיבה ממש בכל אחד מעבריהם וכדי לקיים מה שכתוב חרות על הלוחות נאמר בזה שכל ב' הכתבים מב' עבריהם היו בחקיקה ובכל אחד מהם יצדק מה שאמרו חז"ל מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים. עד כאן מתורף דעתו ודבריו כאשר תראה שם. והנני אומר באמת כל זמן ראותי פי' מאמר הזה בדברי הכותב לפי דעתו ולפי ציורו היה קשה לי הרבה. חדא שאם רצה לקיים מאמר חז"ל מ"ם וסמ"ך וכו' גם לפי דבריו שפי' כתובים משני עבריהם בכתיבה ממש אמנם בחקיקה היתה הכתיבה ובזה הי' מגדיל הנס בענין הכתיבה וכדי לקיים דברי רב חסדא בפ' הבונה מ"ם וסמ"ך וכו' וא"כ מי יתן ואדע למה לא נקיים כל דברי רב חסדא דאמר נמי התם שבחקיקה היתה הכתיבה ומעבר אחד ולא משני עבריהם ונראין האותיות מעבר האחר ואמנם הפוכות היו נראין וכדגריס התם לקמן ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן בהר רהב סרו ורס ולכל הפירושים שתפרש בזה משמע מיהת דמעבר השני היו האותיות הפוכות והתיבה הפוכה וכדכתב רש"י ז"ל שם דלאו אשמעינן בהא אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ"ם וסמ"ך בנס והשתא אם נפרש דעת ר' סימאי כדעת רב חסדא בחדא מדוע נאמר שנשתנה דעתו באידך דרב חסדא. ועוד דנהי דנאמר דענין המ"ם והסמ"ך יתורץ אף לפי פירושו מיהו למאי דרצה ליתן טעם שם לדברי ר' סימאי באופן הכתיבה מזה ומזה לפי פירושו משום דהסברא נותנת שיהיו כל הדברות כתובים בכל אחד מהב' לוחות מכל צד ומכל עבר שיקח משה רבינו בידו הלוחות ובהבטה ראשונה יוכל לקרות כל הי' דברות מאנכי עד אשר לרעך וכן אם ירצה להפך בכל אופן יהיו לפניו הי' דברות ויוכל לגומרם בלי שום היפוך בלוח. ע"כ דבריו בזה. והנה מצד סברא זו מקטין הוא הנס ושיהיה קריאת הדברות שכתובים במכתב אלהים בהלוחות שהם מעשה אלהים נקראים על דרך הטבע ושיהיה התיקון מיושר לפי השכל מצד ראיית בני אדם וגם זה היא נפלאת בעיני שאם אופן הכתיבה בנס גדול היתה למה לא נאמר כן גם באופן הקריאה שעל דרך הנס היתה ולא כאשר תשיג הטבע ויצוייר בשכל האנושי. סוף דבר מעולם לא נחה דעתי בפי' הזה עד שמצאתי לאחד קדוש מדבר

ורוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו. וכאשר אבאר דבריו ביותר ביאור לפי הצורך וז"ל הרב המקובל האלקי מהר"ר מנחם עזריה מפאנו זלה"ה בספרו עשרה מאמרות במאמר חקור הדין ח"ב פרק ב' שאחר שהביא המאמר ירושלמי הזה כתב והיותר קרוב לפשט המאמר ואמתתו זה הוא שכל אחד מהתנאים מוסיף על דברי חברו ולא פליגי. ודכ"ע מיהת רוחב ששה על ששה מחזיק עשרת הדברות לא פחות ולא יותר והם נקראים בכל רוח ולכל פנה בשטח אחד למען ילמדו כל הקרב הקרב מארבע דגלים יהודה ראובן מדרום וכן כולם. והיה זה מעשה אלהים בלתי משוער בשכלינו לא כמעשה הדיוט שצייר זולתינו לפנינו בבית המדרש ונער יכתבם. ובירא דמילתא דמ"ד חמשה חמשה חשיב להו בזמן שעל צד ינשאו על שתי ידיו של משה והיו תואמים ומאירים אל עבר פניו והוא צופה והוגה בהם את כל הדברות חמשה על זה וחמשה על זה שהרי עובי כל אחד מהם שלשה טפחים כנודע ומ"ד עשרה לכל לוח חשיב להו בפתחו אותם לעיני כל ישראל וכדרך שמונחים בארון כדאיתא בב"ב בפ' השותפין. והיו עשרים לכל חדא מינייהו בהחשב שני עבריהם. והאומר ארבעים על זה וארבעים על זה מוסיף צדי צדדים שהם ארבעה ללוח אחד וחמשה דברות לכל אחד מהן כמו שזכרנו דוק בקראי דמייתי ראיה מינייהו ותשכח דיאות אמרין עכ"ל שם ואני כתבתי בחבורי פני המנורה שם על זה ולהוסיף מעט להבין עיקר דבריו ומה ראה לו על ככה ומה הגיע לו להכרח פירושו הזה ואם דבלאו הכי הדברי' ערבים להשומעם ומבינם. ואעתיק ג"כ כאן מקצת דברי בחיבורי הנזכר שהוספתי בביאור ענין זה והיוצא ממנו גם כי ראיתי להמפרש דברי הרב ז"ל נקרא יד יהודה ז"ל ופי' שם וכן כמה וכמה מאמרים מס' הרב הנזכר וכתב בכאן שהוקשה להרב על פי' הכותב דלדידיה דפירש דהני תנאי דפליגי וא"כ גם בגוף הכתיבה ע"כ דפליגי דלמר דקאמר חמשה חמשה לא היה השטח מכל לוח ולוח כ"א ה' דברות ולמר עשרה ולמר עשרים וכו'. וא"כ לא יבצר אם דמחולקין הן גם בשיעור הכתב דלהת"ק היה הכתב מאותיות גדולות ולרבנן מאותיות דקות ולאינך תנאי עוד יותר ויותר דקות. או דמחולקין הן אם היה הכתב ממלא את כל שטח הלוחות או לא וכל זה דוחק ע"כ דברי המפרש בזה ובאמת כי גם זו קושיא היא. אמנם לא כתב שם כלום מדעת הרב לפי פירושו מהענין המ"ם והסמ"ך שבלוחות וכאשר כתבנו למעלה שזה ג"כ מכלל הערות על פי' הכותב ולקמן נדבר מזה לדעת הרב וכן מאידך דרב חסדא כאשר יבא בס"ד. נקטינן מיהת השתא דלפי' הרב הנזכר לא פליגי כלל בענין כתיבת הדברות ולכ"ע כל שטחי הלוחות היו ממולאים בכתב עשרת הדברות. והא דקאמר כיצד היו כתובים כו' היינו לומר כיצד היו נראים כתובים ומצד הרואה וקורא בהם ועלה מפרשי

הני תנאי כיצד היתה נראית הכתיבה וכל חד וחד תפס בלשונו לאופן אחד מהקורא ורואה בהם לפי אופני חלוקי האישים ולפי חלקי הזמן אם כשהיו הלוחות מונחין ואם כשהיו פתוחים ומוגבהים ביד משה להראות לעיני כל ישראל. וכתב הלוחות מעשרת הדברות היה מחזיק לכ"ע השטח של ששה על ששה בדווקא ולכ"ע היו כתובים על כל ששה שטחים מכל לוח ולוח ארבעים דברות על זה וכן על זה שהרי כל לוח ולוח ארכו ששה ורחבו ששה ועוביו שלשה ועל שני שטחים של פנים ואחור משה על ששה היו כתובים י' דברות על כל אחד ואחד ועל ארבעה שטחי עוביו שכל אחד ואחד הוא ששה על שלשה שהן כפי ערך ב' שטחים של ששה על ששה היו ג"כ שני פעמים עשרת הדברות הרי ארבעים על כל לוח ולוח. והת"ק חשיב להו כשהיו שתי הלוחות ביד משה ונכפלים זה עם זה והיה למראה עיניו מה שכתוב בשטחי העוביים לפניו שהם חמשה על זה וחמשה על זה לפי חשבון הנזכר ומ"ד עשרה לכל לוח חשיב להו כשהיו מונחין ופתוחין ונראים לכל הבאים לקרות בהם שהיא לפניהם. ומה שכתב הרב והיו עשרים לכל חדא מינייהו בהחשב שני עבריהם היינו לפרש למ"ד עשרים לכל לוח ולוח וכלומר דהאי מ"ד חשיב להו בזמן שהיה משה מגביהם כמה שהם פתוחים וזקופים ולהראותם לכל הבאים מפה ומפה ולקרות בהם ולפיכך לא קחשיב האי מ"ד מה שהיה כתוב בשטחי עוביים לפי שלא היו נוחין כל כך להראות לכל ולקרות בהם כשהן נגבהין וזקופים בידי משה. ומ"ד מ' על מ' מוסיף גם מה שהיה כתוב בשטחי עוביים ומשום דהאי מ"ד קחשיב להו בזמן שהן פתוחין ואינם מונחים ולא ביד משה כשמגביהן והן זקופין אלא כשהיה משה מחזיקם בידיו באופן הראותם לכל צד וצד וצדי צדדים מה שכתוב בהם וראו שהם כתובים ארבעים על כל לוח ולוח. זהו ביאור דברי הרב באופן פירושו לביאור המאמר הזה. והוספתי בטעם כל חד וחד דמ"ט מר קחשיב לה הכי ומר קחשיב לה הכי. וזה ג"כ ממה שלא דקדק המפרש שם לבאר הטעם של החשבון לכל חד וחד למאי דנקיט ליה. ומ"ש דוק בקראי דמייתי ראיה וכו'. זהו למאי דדרשי מהני קראי דמייתי דכתיב ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים ויכתבם על שני לוחות אבנים דת"ק דריש לחלקן על שני לוחות אבנים חמשה על זה וכו' ומ"ד עשרה על כל לוח דריש מדכתיב ויגד וגו' משמע שכשם שהגיד כל העשרת הדברים יחד כך כתבם על כל לוח ולוח ולא חלקן ומ"ד עשרים וכו' דריש מדכתיב ויכתבם וגו' וכלומר מדכתיב עוד להלן את הדברים האלה וגו' ויכתבם על שני לוחות אבנים דכמו דויכתבם קמא דכתיב גבי ויגד משמע עשרת הדברים על כל לוח כך הוא אידך ויכתבם לרבות עוד עשרה על כל לוח. ומ"ד ארבעים וכו' ס"ל בהא כר"ש בן יוחי לענין דמרבינן

עשרים מהני תרי קראי ומדמצינו עוד כתוב אחד דמזה ומזה הם כתובים הרי ארבעים לכל לוח ולוח. ועוד דמהאי קרא גופיה מוכרח הוא דאין כאן ספק שהיו כתובים מכל צד וצד פנים ואחור ועל עוביהם לכל עבר ועבר דהא מדכתיב ברישיה דקרא לחות כתובים משני עבריהם א"כ שמענו שהיו כתובים פנים ואחור ולמה מסיים עוד מזה ומזה הם כתובים אלא ללמד שג"כ היו כתובים בכל עבר ועבר בעובי שלהן וזהו מזה ומזה דקאמר והרי בהאי דיוקא דקרא על כרחך דליכא מאן דפליג וזהו כוונת הרב דוק בקראי וכו' ותשכח דיאות אמרין. טטרגונה. מרובע הוא בלשון יוני והשתא לקיים כל המקראות הללו צ"ל דבאמת לענין הכתיבה היה כתוב ארבעים על כל א' וא' אלא דלענין הקריאה לפי הזמן וכפי אשר הראם משה לקרות בהם הי' נראה פעמים כך ופעמים כך וכי היכי דלא ליקשו משמעות קראי אהדדי וכדאמרן. ובענין מאמר רב חסדא לדעת הרב ביארתי שמה דודאי זה דבר מוסכם הוא בש"ס וכמה פעמים פריך מינה והאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך וכו' וכן לאידך דרב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים וכו' אשר לכאורה הי' נראה כדלעיל שהיה נראה מבחוץ באותיות הפוכות כגון נבוב וכו' אבל באמת אינו כך אלא דהכי פירושא דהא בלאו הכי איכא למידק מה שלא הביא שום תיבה ממה שהיה כתוב בלוחות. ורש"י כתב שם לא היה בלוחות אלא תיבות בעלמא נקט. ונראה דבכיון לא נקט לאיזה תיבה שבלוחות דללמדנו בא דודאי כתב הלוחות בעצמן לא היה נראה הפוך אלא מכל צד ומכל פינה שהיה הקורא בא לקרות בהם היה רואה לקרות התיבות כסדרן וכהויתן ואם שהיה הכתב חקוק מעבר אל עבר וזה הוא הכל דרך נס ממעשה אלהים המה. והיינו דנקט כגון נבוב וכו' כמו קריאת נבוב לעבר הב' ולא כמו הקריאה של נבוב בעצמו אלא לומר שהיה הכתב חקוק מעבר לעבר. וזה כמו שתצייר בעצמך בחקיקת תיבה על הדף מעבר לעבר שתראה התיבה מעבר הב' באותיות הפוכות כך היה כתב הלוחות חקוק מעבר לעבר ועם כל זה כתב הלוחות בעצמו היה נקרא לכל עבר ועבר כתיקונו וכסידורו. ואל תתמה על אופן כתיבה זו וקריאתה שהרי כבר אמר לנו הכתוב כי מעשה אלהים המה וכמו שהקדים לנו הרב הנזכר שלכל א' וא' הבא מפה ומפה ומהצדדים מכל עבר ועבר היתה נראית לו הכתיבה כתיקונה וקורא הדברות לפניו וזה הדבר הוא מבלתי משוער בשכלינו. וחלילה לנו לדמות כתב הלוחות למעשה הדיוט וכבר תמה הוא ז"ל בזה על המפרש אשר שם לבו לפרש שהיה כמעשה הדיוט וכנזכר בדבריו למעלה. זה הוא אשר רציתי להעתיק כאן מהדברים אשר זכרתי אותם בחיבורי הנזכר ויתר עניינים ממאמרים השייכים לזה ובפרטות להמאמר של חנניה בן אחי ר'

יהושע בהסוגיא. וקאמר ר"ל עלה יפה לימדני וכו' ובמדרש חזית גריס דר' יוחנן קאמר להא פירשתי ובארתי שם בביאור יפה ונחמד להמשכילים והמעיינים בטוב טעם וע"ש:

הלכה ב

ברם כרבנן שבעה שערים היו שם. כסתמא דמתני' פ"ק דמדות וה"נ גריס לה בבבלי יומ דף יט וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' בית הבחירה בהל' ד' וחשיב שם שלשה מן הצפון ושלשה מן הדרום ואחד במזרח. וא"כ במערב לא היה שער כלל. ומה שאמרו במתני' ושנים במערב וכו' אליבא דאבא יוסי בן חנין הוא. ובאמת לא כן הוא. ומזה תדע שבחנם האריך התי"ט בכאן וכתב וראיתי ביוסיפון וכו' אלא שאין לנו לזוז מקבלת חכמי המשנה. וקבלת חכמי משנה דמדות היא עיקרית וכך הוא האמת:

חד אמר להתיר פה שלמעלן וכו' הכי פליגי נמי רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי בבבלי מנחות דף צח:

הלכה ג

עשר שלחנות עשה שלמה וכו'. כגי' דהכא גריס נמי בתוספתא שם ובבבלי שם דף צט גריס איפכא אליבא דר' יוסי בר' יהודה ס"ל לא היו מסדרין אלא על של משה. והרמב"ם תפס לגי' הבבלי לעיקר ולהת"ק שם לא היו מסדרין אלא על של משה וכך היא שנויה כאן להת"ק ולפיכך לא הביא כלל בפ"ג מהל' בית הבחירה משלחנות של שלמה לפי שלא היו משתמשין בהן וכן נמי דרכו שלא להביא מדברים שלא היו אלא לפי שעה כמו שזכרתי מזה בכמה מקומות ובענין הפלוגתא דלקמן היכן היו נתונים פליגי נמי התם ומדייק ג"כ כעין דהכא דלמ"ד צפון ודרום עשרה בעשרים היכא הוו יתבי וכו' ותו מצינו חמשה שלחנות בדרום וכו' ומשני מי סברת חד דרא הוה תרי דרא הוו וכו' עד ושלחן דמשה לא בהדייהו הוה יתיב וכו'. ובמה דכתב הרמב"ם שם בהל' יב השלחן וכו' והיה מונח ארכו לאורך הבית וכו' וזהו כרבי דמזרח ומערב היה מונח וכסתמא דמתני' התם כל הכלים ארכן לארכו של בית חוץ מן הארון כדקתני בברייתא שם ובמנורה כתב ברוחב הבית בין צפון ודרום וזה כר"א בר' שמעון התם ועיין בכ"מ שם. ולדעתי פשוט הוא דטעמו הואיל דחזינן דהש"ס בעלמא תפיס להאי ברייתא דמסייע לר"א בר' שמעון לעיקר אל מול פני המנורה יאירו וכו' כדמייתי לה בפשיטות בפ"ג דמגילה דף כא ע"ב וגריס התם ואמר ר' יוחנן מכאן שהאמצעי משובח א"כ לר' יוחנן נר המערבי הוא נר האמצעי וזהו כר"א בר"ע וכסתמא דברייתא:

הלכה ד

לפי שלא היה מקום מערכה אלא אמה על אמה. במזבח שעשה משה במדבר קאמר וכהאי דרב יוסף בזבחים דף סב דא"ל אביי דלמא מקום מערכה קאמר מר א"ל מר דגברא רבא הוא ידע מאי קאמינא וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' בית הבחירה על המזבח שבמדבר. ובענין החמש אמות גובה עיין שם דף נט ע"ב במה דפליגי תנאי בזה:

כלום למדו לקומץ אלא מלחם הפנים. מענין זה מבואר במאי דפליגי תנאי בפ"ק דמנחות דף י"א בחיסר כשזנתה וכו' ע"ש:

חזקיה אמר כנגד ששה בתי אבות וכו'. פלוגתא זו איתמר במנחות דף קז ע"ב. ודברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שקלים בהלכה ב' בענין זה המה מסודרים בדברי התוספתא שהבאתי במתני' בענין הששה לנדבה ועיין בכ"מ ובמ"ש התי"ט על דבריו וכתב שהרמב"ם תופס עיקר מהתוספתא שהיא ברייתא והני לישני דבגמרא אמוראי קאמרי להו. ואם לדין יש תשובה וכי לא מצינו דאמוראי מכריעי להאי דנשנה במתני' ובברייתות אלא דבלאו הכי ליכא נ"מ כאן כלל לדינא דהגע עצמך למה הוצרכו לחלקן לששה שופרות הרי הכל הולכין למקום אחד דכללא הוא דכל המותרות תנאי ב"ד הוא שיקרבו עולות בהמה מהן וכדכתב הרמב"ם שם בהל' ג' וכמוזכר זה לעיל בפ"ד סוף הלכה ד' וע"כ דלא דיברו הני אמוראי אלא על האי גופה ולמה חלקוה לששה דמר מרמז על זה ומר מרמז על זה ומר קאמר דחלקו המעות כדי שלא יתעפשו ואיך שיהיה ליכא כאן שום פלוגתא לדינא בין התוספתא ובין האמוראי ולא בין הבבלי ובין הירושלמי בענין זה:

על שם אך לא יעשה בית ה' וכו' מין סיפות כסף וכו' הנכון לפרש בזה דאקראי דמלכים וד"ה קאי ובענין דנראה דסתרי אהדדי דקרא דד"ה וככלותם וגו' משמע דכלי שרת באין מנדבות בדק הבית כדכתיב את שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת וגו' ובקרא דמלכים נאמר אך לא יעשה בית ה' ספות כסף וגו' מן הכסף המובא בית ה' כי לעושי המלאכה יתנוהו וגו' והיינו דקאמר הכא ר' הונא בשם רב יוסף על שם וכו' וכלומר דבא לחזק כמ"ד שתי נדבות עשה והיה מותר הרבה ומן המותר עשו כלי שרת כהאי קרא דד"ה וכדי שלא תאמר דמנא לך הא דילמא אין עושין כלי שרת כלל ממה שגבו לצורך בדק הבית וקראי תתרץ הכי דבד"ה כתיב כלי שרת והעלות וכפות וכלי זהב וכסף ואפשר דהני שרי דהאי קרא במלכים לא איירי בספות כסף מזמרות מזרקות דאותן וכיוצא בהן הוא דאין לעשות מנדבת בדק הבית אבל שאר כלים אפשר דשרי להכי קאמר לא תטעה לומר כן אלא דהאי ספות כסף לאו דוקא אלא מין ספות כסף קאמר

וכלומר דכל כלי שרת לא יעשה לבית ה' מנדבת בדק הבית וקראי מתרצינן כדאמרן דאם גבו ויש כאן מותר עושין מהמותר כלי שרת ובהכי מיירי קרא דד"ה וקרא דמלכים מיירי כשגבו ולא הותירו וכהאי דמתרץ בבבלי פ' שני דייני דף קו והבאתי לעיל בפ"ד בהלכה ד' וע"ש בד"ה ר' חייה בר יוסף פתר מתניתא מה שביארתי והוכחתי לתרץ בענין זה והשייך להענין בס"ד:
הדרן עלך פרק שלשה עשר

פרק ז

הלכה א

מעות שנמצאו וכו'. כתב הרב כאן והאומר רוב וקרוב הלך אחר הרוב מוקי מתני' כגון ששקלים ונדבה שוין. ולא נמצא כן בשום מקום לאוקמתא למתני' דידן בהכי ואדרבה הרמב"ם בפ"ג מהל' שקלים בהל' י"ד וט"ו לא כתב דין המתני' אלא כפשטה ואעפ"י שפסק כהאי דר' חנינה בפ' לא יחפור וכמו שכתב בסוף פ' טו מהל' אבדה ובפ"ט מהל' רוצח בהלכה ו' מענין רוב וקרוב דהולכין אחר הרוב וכמבואר שם. וכבר עמדתי על זה בחיבורי על סדר נזיקין וביארתי וברתי שם בשמעתתא דניפול מכל הענין השייך לזה ושדעת הרמב"ם לפסוק כהאי דר' חנינא אבל לא במקום דאיכא קורבא דמוכח דבכה"ג פסק כהאי דרב שם גבי חבית שצפה בנהר וכמבואר מדבריו בפ"ב ממאכלות אסורות בהל' כ"ח ע"ש וע"כ דס"ל לחלק בין קורבא דלא מוכחא דבכה"ג אזלינן בתר רובא ובין קורבא דמוכחא דבכה"ג אזלינן בתר קורבא וכמו שהוכחתי מההכרח לזה מהסוגיא דהתם וכן מדברי התוס' שם ונתבאר שם הכל וגם מהקושיא שמקשין על דלא הביא הרמב"ם כפי האוקימתא דהתם בענין עגלה ערופה ביושבת בין ההרים ובשמעתתא דניפול בשביל של כרמים תירצתי שמה הכל על נכון בס"ד. לפי גי' רש"י דהתם וכן לפי גי' הרמב"ן בחידושיו דלא גריס כגי' רש"י וע"ש. ובענין דינא דבמתני' דידן אף דלכאורה איכא למידק אמאי לא הצריך כאן שיהיה שניהם שוין דהאי סברא דקורבא דמוכחא עדיפא לא שייכא אלא נגד רובא דעלמא וכמבואר זה בתוס' שם ד"ה מתיב ר' זירא והרי הכא לאו נגד רובא דעלמא הוא ונראה דעת הרמב"ם באלו הדינים הנזכרים דבכה"ג פסק כהאי דר' חנינא ולכאורה קושיא היא אלא שיישבתי שם גם בזה ע"י מה שלמדתי מתורתו של הרמב"ן ז"ל בחידושיו שם שכתב ואי' קשיא לך היכי מקשינן ממתני' דניפול עליה דר' חנינא הא אין הולכין בממון אחר הרוב לאו מילתא היא דכי אמרינן אין הולכין בממון אחר הרוב הני מילי דלא לאפוקי ממונא משום דקיי"ל זה כלל גדול בדין המוציא

מחבירו עליו הראיה. אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזלינן בתר רובא ואי בתר רובא ליכא למיזל כ"ש בתר קורבא דהא רובא עדיף לר' חנינא עכ"ל. ודבריו ז"ל לתרץ על דס"ד דהתם למיקשי ממתני' דדין ממון הוא על האי דר"ח וכמבואר. והשתא בנידון דמתני' דידן אף על גב דליכא הכא חזקה דממונא לענין לאפוקי מדחבריה ולומר המוציא וכו' מ"מ איכא חזקה ואומדנא דמוכח דמהקרוב הוא או אם הוא לשקלים או אם לנדבה ובכה"ג אין הולכין בשום מקום אחר הרוב דמוכח הוא שמהקרוב הוא שנפל ודמיא האי דינא לגמל האוחר בין הגמלים דאי לאו משום דהתם אפוקי ממונא הוא כ"ע הוו מודו להא דר' אחא וכמוזכר זה שם בריש פ' שור שנגח את הפרה ע"ש במה שמבואר מהאי דר' אחא עד כאן מה שבארתי שם מענין זה והשתא אמינא דמסוגיא דהכא מוכח ומוכרח הוא דע"כ אין לנו לומר כאן רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. חדא מהא דמדייק בריש הסוגיא אמאי דלא קתני בין שקלים לקינים וכמפורש ומבואר הקושיא והתירוץ בפנים. והגע עצמך דאכתי אמאי לא דייק הש"ס הוה ליה למיתני נמי האי חלוקה אם נמצא בין שקלים לקינים מה דינו דהא כמו דשכיחא שימצאו בין שקלים לנדבה הסמוך להן מכאן לפי הך שינויא דר' אבון כך הוא שכיח שימצאו בצד האחר בין שקלים להקינים הסמוך להן ואם הולכין אחר השקלים שהן הרוב מסתמא כמו שהסברתי בפנים או לא אלא דע"כ דודאי לעולם הולכין כאן אחר הקרוב ולא אחר הרוב ומטעמא דאמרן דאיכא אומדנא דמוכח שמהשופר הקרוב הוא שנפלו. ואידך דמוכח ומוכרח זה ג"כ מההיא דסיפא מחצה על מחצה דפריך לא צורכה וכו' וכמו שהסברתי בפנים אהא דלא פריך האי קושיא אקורבה דרישא אלא ודאי דהכא לא שייכא כלל האי דר' חנינא וכטעמא דאמרן ובזה נתגלה לנו טעמו של הרמב"ם שלא הצריך בהני דיני דמתני' שיהיו שניהן שוין ותו לא מידי ומה שפי' עוד כאן הרב בהסיפא בחלוקה דגוזלי עולה ובירושלמי פריך וכו' ומשני ב"ד הממונים על הקינים וכו' יש לתמוה על זה שראה דלא משני הכי אלא כהאי דר' יוסי דסוף פרקין היא דמשני והכי הוא דמסיק דהלכתא כוותיה ולמה כתב שלא אליבא דהלכתא ומה שסיים עוד והחטאת לא תהא נאכלת. מאין למד לומר כן וכי דין חטאת הבאה על הספק יש כאן. ולא עוד אלא שהכ"מ בהלכות שקלים שם העתיק לדברי הרב וסיים ואיני יודע למה השמיטו רבינו עכ"ל יפה עשה שהשמיט לדברים שאין להם עיקר ועורש. וכענין הקושיא דהש"ס במה היא מכפרת והתירוץ לא היה צריך להזכיר זה כאן דכבר כתב בפ"ז מהל' כלי המקדש דשם מיירי בדיני דהמספק את הקינין וכתב בהל' ט' שם וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קודם שיקריב נותן אחר תחתיו וה"ז האובדות שאמרו כאן ג"כ בכלל וקרב כדינו ונאכלת החטאת ושלא כדברי

הר"ב וזה פשוט וברור דלא אמרו חטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת אלא אם הספק הוא אם בר חיובא בחטאת העוף הוא אם לא אבל הכא מה לנו לומר שמא כבר כיפרה האשה בקן שלה והר"ז חטאת שכיפרו בעליה ומה שמקריב עכשיו הויא כחטאת הבאה על הספק הא ליתא דלא שייכא האי מילתא גבי קינין דהא קיי"ל אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן כדאמרינן ביומא דף מא ובסוף כריתות וא"כ האשה הזאת שהביאה מעות לקינתה ונמצאו בין תיבת הקינין לבין גוזלי עולה דאמרינן יפלו לגוזלי עולה והמספק את הקינין צריך שיביא קן אחר וליתן להקריב בשביל האשה זו שנאבדו מעות הקן שלה והשתא היכי קרינן בה שמא כבר נתכפרה הא אכתי לא הקריב הכהן כלו' בעבור האשה הזאת עד עכשיו שמביא המספק ומקריבין בשבילה והיינו דשואל הש"ס במה היא מתכפרת דאכתי לא הביאו כפרתה ומשני וכדאמרן. ושאר הסוגיא מבוארת היטב בפנים:

הלכה ב

מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה וכו'. פירשתי בפנים על דרך הרמב"ם כדין משנתינו וכטעמו וכדנלמד ממה דאמרו הכא בגמרא בשם ר' יוחנן חזקה וכו' וכך הם דבריו בסוף פ"ג מהל' שקלים ובפ"ו מהל' מעשר שני בהל' י' וע"ש ובבבלי פסחים דף ז' דמייתי להאי מתני' למותבינה על הא דאמר רב שם הפת שעפשה כיון שרבתה מצה מותרת ומאי אריא כי רבתה מצה אפילו כי לא רבתה מצה ניזיל בתר בתרא מי לא תנן מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה וכו' ופירש רש"י הטעם דבהר הבית חולין משום דבירושלים הא דאמרינן בשאר ימות השנה חולין משום דרוב מעות העיר חולין ובשעת הרגל מעשר כדמפרש התם טעמא בגמרא מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרינן קודם הרגל נפול כדאמרי' בנמצאין בהר הבית הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום ואי נפול קודם הרגל הוו משתכחי בשעת כיבוד אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוח מכבדתו וכו' אין עשוי להתכבד וכו' ע"ש. והרי כאן ב' דברים בענין זה דלא רצה הרמב"ם לפרש כדברי רש"י חדא כהטעם דבהר הבית חולין וכמבואר לפניך וטעמו דאי משום דהר הבית אינו עשוי להתכבד לפיכך הנמצא בו חולין דתלינן דמקמי הרגל נפול. א"כ קשה אמאי בהר הבית לעולם חולין ולא מחלקינן בין בשעת הרגל או לא הא מיהת בשעת הרגל ליחוש לחומרא דשכיחי מעות מעשר הרבה מעולי לרגל ולאכול המעות מעשר שני שלהן בירושלים ואימא מדידהו נפלו כשהלכו לקיים מצות ראיה בעזרה. ועוד דבלאו הכי קשה כקושיית התוס' שם האיך נמצאו בהר הבית הא אמרינן בפ' הרואה לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורות וכו' ע"ש שתירצו בדוחק הרבה ולחלק בין נושאין

בפרהסיא או בצינעא ולפי טעמא דאמר הכא וכך הם דברי הרמב"ם ניחא דעיקר הטעם הוא דתלינן שהן מהגזברים אשר המה שמה והמעות כבר נתחללו על הבהמות ולא אמרי' שהמעות מתרומת הלשכה הן ולא דיברו בחלוקה זו מטעם חששא דמעשר שני כלל. ואידך מה דקשה על פירש"י במה דפירש דהא דאמרו שם הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד קאי לטעמא דאמרו בשעת הרגל מעשר ולא תלינן מקמי רגל נפול ותיפוק ליה דכל היכא דמספקינן אי חולין או מעשר הן אזלינן לחומרא וכדתנינן בריש פרקין בין חולין למעשר שני וכו' מחצה על מחצה להחמיר וה"נ כמחצה על מחצה דמי דיש להסתפק אי מקמי רגל או האידנא ברגל הוא דנפול ולפיכך לא רצה הרמב"ם לפרש כן אלא הא דקאמר התם מאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים וכו' לפרש טעמא דבשאר ימות השנה חולין הוא דקאי וכדכתב שם בהל' מ"ש בהל' ט' ושפיר הוא דצריכין להאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים וכו' דאי לאו הכי הוה חיישינן לחומרא. וכענין שכתב שם בהל' יא תיבה שנשתמש בה חולין ומ"ש וכו' ודקדק הכ"מ אמאי השמיט אוקמתות דנאמרו בפסחים שם עלה כבר ביארתי לזה בסוף פ"ד ממעשר שני וע"ש:

בשר שנמצא בעזרה וכו'. הביא הרמב"ם לדין זה בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין בהל' ד' וסיים על מה שאמרו הכל תעובר צורתך ויצא לבית השריפה שמא נותר הוא וזה כדאמר הכא בגמרא ויאות וכו'. אם כן מה הואיל שתהיה חזקתו עולה או חטאת או שלמים למי שעבר ואכל. וכתב הראב"ד על זה לספק מעילה ועיין בכ"מ שם שהבין לכוונת הראב"ד לחייבו באשם תלוי קאמר וכתב על זה דא"א לומר כן דהלכה כת"ק דפ"ד דכריתות דאינו חייב על ספק מעילות אשם תלוי. ואין כוונת הראב"ד כאן על ספק הקרבן אלא דמשיג מפני מה סתם דבריו וכתב למי שעבר ואכל ולא ביאר בהדיא שיש בידו החטא מספק מעילה דשמא בשר חטאת או שלמים ואין בהן מעילה לה אוי לאוכלן. והרמב"ם סמך על מה שביאר במקומו מדיני מעילה:

איברין נבלות לוקין עליהן וכו'. ובבבלי פ' גיד הנשה דף צה דמדייק ממתני' על הא דאמר רב התם בשר שנתעלם מן העין אסור ופריך עליה מהאי ברייתא דתשע חנויות דקתני ובנמצא הלך אחר הרוב ומשני הנמצא ביד הנכרי דתלינן לקולא הואיל ורוב של ההיתר הוא וזהו ממש כדברי ר' יוחנן דהכא לקמן הנמצא ביד העכו"ם כנמצא בפלטיא ותלינן לקולא וכשיש כאן מקולין ישראל והרוב של היתר הן אלא דר' מנא בשם רבי יוסי דאמר לקמן והן שרואהו אותו יוצא וכו' מצד החומרא אמר לו כן ובשביל. האי עובדא דחזי לחד ארמאי דמקטע מן סוסיה וכו' וכלומר מצד הדין תורה ודאי מותר אף בנמצא ביד הגוי אלא שבאמת יש לחוש לחומרא ולאסור אף בנמצא ביד גוי אא"כ רואה אותו

יוצא ממקולין של ישראל והרי כהאי עובדא דחזית. וא"כ דברי ר' יוחנן דהכא מסכימין לדברי רב דהתם. וכן הכא לקמן דמצד החומרא אסרינן בשר שנתעלם מן העין ולא מצד דין תורה אלא דר' יוחנן מוסיף להחמיר וכדלקמן והן הן דברי הרמב"ם בפ"ח מה' מ"א בענין בשר הנמצא ביד גוי כמ"ש שם בהל' יב דמדין התורה מותר אלא שחכמים אסרו כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד גוי אע"פ שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל ולא עוד וכו' וזהו כחומרא דרב דהתם ודהכא וכר' יוחנן דהכא דדוקא שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל והבשר בידו. אלא דיש לומר דלרב דמחמיר בזה א"כ צריך שיהא בידוע בודאי שלקח מן ההיתר. ומיהו סוגיא דהכא ומסקנת סוגיא דהתם חדא נינהו ועיין בדברי הה"מ שם שהביא הא דהכא וסיים אבל כיון דחזינן בירושלמי דרב משום חומרא אמרה ודאי בכל גוונא הוא ונמצא ביד גוי נמי אסור זהו דעת רבינו ואינו מתחוור לפי גמרתנו עכ"ל ולמאי שכתבתי אתחוור הוא די"ל דהתם דמשני להא דלעיל אליבא דרב ומוקי בנמצא ביד הנכרי דבכה"ג הולכין אחר הרוב היינו נמי שראו אותו יוצא מן המקולין של רוב ההיתר ובזה לא דיבר הרמב"ם אלא שכתב לאסור מצד החומרא אף הנמצא ביד הגוי ואפילו כל השוחטין והמוכרין ישראל. והיינו בסתמא שלא ראוהו יוצא מן המקולין של רוב ההיתר דבכה"ג איכא טעמא דמחמרינן ומשום חשש כעין עובדא דהכא. אבל בעומד ורואהו ליכא למיחש למידי וכדמשני התם אליבא דרב גופיה ואף דלא משני הכי אלא אההיא דפריך ממתני' דמכשירין מצא בה בשר וכו' ומשמע דבנמצא ביד הנכרי א"צ שיהא עומד ורואהו אליבא דרב מ"מ אף דנודה בזה לדברי הה"מ דלפי גמרתנו אינו מתחוור מיהו מתחוור הוא פסקיה דהרמב"ם במ"ש מצד החומרא מהא דר' יוחנן דהכא דקאמר ר' יוסי בהדיא דלא אמר ר' יוחנן אלא והן שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל ומוסיף להחמיר טפי מחומריה דרב וא"כ רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ובענין דקאמר הכא בפשיטות באברין בגבולין דלוקין עליהם משום נבלות. ולכאורה נראה דמסיק הכי נמי התם אליבא דרב דפריך עליה נמי מהאי מתני' דלא מצית לאוקמי להא דקתני חתיכות מותרות בעומד ורואהו דא"כ אברין נבלות אמאי וקאמר מידי היא טעמא אלא לרב הא איתמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה ועל חתיכות קאי וכדפירש רש"י שם. וא"כ באברים מחזקינן להו כודאי נבלה ולוקין עליהן והרמב"ם לא כתב בשום מקום בהדיא כהאי דסיפא דמתני' מדין האיברין ולענין שלוקין עליהם וצריך טעם לזה ונהי דבענין מלקות הדין עמו שלא כתב ללקות עליהן דאין כאן אלא משום ספק נבלות האיך נלקה עליהם וכמ"ש בהדיא בפי' המשנה ואמר בשר הנמצא בגבולין עניינו בשאר מקומות אם הוא אברים נחוש שמא נבלה הוא וכו' וע"ש בענין

חתיכות מותרות שכתב וזה בעיר שכולה ישראל וכו' וזהו ממה דבחיבורו לא כתב כן אלא אפילו כל המוכרין ישראל חיישינן לאסור מצד החומרא שהחמירו חכמים לאסור בשר שנתעלם מן העין וטעמו כבר נתבאר דפסק כהאי דר' יוחנן דהכא וכדאמרן. ומיהו לענין מלקות על האברין לא פסק כהאי דר' יוסי בן חנינא דהכא וטעמו משום דר' יוסי בן חנינה דהכא דמפרש נבלות ממש ולוקין עליהן מביא ראיה מחתיכות מותרות דאמרו במתני' מה כאן מותרות ממש אף איברין נבלות ממש (וכדפרישית בפנים ובודאי אין לפרש בענין אחר ודלא כמי שרצה לפרש דהאי חתיכות מותרות לא ממש בניחותא הוא ואין לשון הש"ס כן בכל מקום אלא דוכי לא ממש מיתפרשא. והיינו דקאמר ודכוותה וכו' וא"צ להאריך בזה) וזהו דוקא אליבא דלוי דגיד הנשה שם דקאמר מותרות באכילה אבל לרב דקיי"ל כוותיה בבשר שנתעלם מן העין כפי דעת רוב גדולי הפוסקים אליביה מפרשינן כדקאמר בהדיא מותרות משום נבלה היינו דלא מטמאי וא"כ אברין נבלות דקאמר לענין טומאה הוא אבל לא לענין שלוקין עליהן באכילתן ורש"י שכתב שם ואלו אברים נינהו מחזקינן בודאי נבלה ולקי באמת צריך עיון לדבריו ז"ל דהאיך שייך מלקות על דבר שאין האיסור אלא משום ספק ואין כאן אלא חששא שמא נבלה הוא ואפשר דהוא ז"ל מפרש להאי דר' יוסי בר חנינא דהכא דככ"ע אתיא ואכתי טעמא בעי. ומיהו לענין טומאה שפיר הוא דודאי לא שייך כאן לומר הרי ספק טומאה בר"ה היא דלא אמרו דספק טומאה בר"ה טהור אלא אם הנגיעה בספק הוא או שנגע בר"ה בדבר שהוא ספק טמא ספק טהור וכו' כדתנן בפ"ו דטהרות אבל הכא אמרינן דתני אברין מחזקינן להו בספק נבלות והנוגע בהן ברה"י ספקו טמא כדין ספק טומאה ברה"י וזה א"צ לפנים. והדרינן למאי דדייקינן אמאי לא ביאר הרמב"ם להאי דינא דאברין הנמצאין בגבולין ולענין ספק טומאה כדאמרן. ואחרי שחזרתי ועמדתי על כל המקומות בחבורו השייכים לענין זה ולכיוצא בו מצאתי בענין שכתב בפ"ד מהל' שחיטה בהלכה ח' אבד לו גדי או תרנגול ומצאו שחוט בבית מותר שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן מצאו בשוק אסור שמא נתנבל ולפיכך הושלך. וא"כ סמיך היא ז"ל על מה שכתב כאן דכל שנמצא בשוק חוששין בו משום ספק נבלות ולענין טומאה אלא דבחתיכות דמצד הדין הן מותרות במקום שרוב מוכרין ישראל ומצד החומרא הוא שאסרו חכמים באכילה בלבד וזה הוא מה שביאר כאן במאכלות אסורות. ועי' בכ"מ שם במה שהביא בשם הרשב"א והר"ן ז"ל שפלפלו מהאי עובדא דאלו מציאות דף כד ר' חנינא מצא גדי שחוט וכו' והתירו לו מדר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי וכו' וזהו כעין עובדא דהכא דלקמן גדי

צלי אישתכח וכו' והעלה שם דהלכה כר' יהודה לגבי ר' חנינא. וממה שנתבאר סתמא הוא דסתמא דמתני' דהכא מסייעא ליה בענין חששא דנבלה וכדאמרן:

גדי צלי וכו'. עיין בדבור דלעיל מה שהוזכר מכעין דהאי עובדא והמסקנא לדינא לדעת הרמב"ם ז"ל:

הלכה ג

גוי ששלח עולתו ממדינת הים וכו'. האי ושלח עמה נסכיה דקתני אין לפרש אלא על דמי נסכים דודאי לא ישלח סלת ויין ושמן לנסכים ממדינת הים לכאן וזהו דדייק הרמב"ם וכתב בפ"ד מהל' שקלים בהל' ג' וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה. ואם כן אם שלח דמי נסכים קריבין הן משלו כדתנינן במתני' והא דתנינן בברייתא ומבוא הש"ס הבבלי במנחות דף עג אזרח מביא נסכים ואין הגוי מבוא נסכים וכו' היינו נסכים ממש שאם הביא הנסכים עצמן אין מקבלין הימנו להקריבן עם עולתו וגזירת הכתוב הוא כך אלא הנסכים קריבין משל צבור כדמסיק התם לר"ע וכדקאמר ואב"ע ר"ע עולה וכל חבירתה והיינו עולה קריבה היא עצמה וכל חברתה שהן הנסכים קריבין הן משל צבור וכדיליף התם מהכתוב והן הן דברי הרמב"ם בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות בהל' ה' ע"ש ותמצא כדברי וכן בענין תנאי ב"ד על כ"ג שמת וכו' שכתב כאן בהל' שקלים שם שאם לא מינו אחר תחתיו קריבין החביתין מתרומת הלשכה. היינו מצד התקנה ואחר שהתקינו כך משום דחזו דהיורשין פשעו בה וכדאמרינן במנחות דף נא ע"ב וכדפרישית בפנים. ומה שכתב פ"ג מהל' תמידין ומוספין בהל' כב שאם לא מינו כהן אחר מביאין היורשין וכו' היינו מדינא והלכה כר' יהודה וזהו קודם התקנה שהתקינו לאחר מכאן דאלו לאחר התקנה לכ"ע משל צבור. ובזה נוחין כל דבריו בענין דהמתני' וא"צ לכל מה שדחקו בעצמן המפרשים בזה ומביאן ' התי"ט במתני' וע"ש:

לבא בדמיהן שנו. הכי אמר נמי ר' הושעיה בבבלי קדושין דף נה ופריך עליה ר' יוחנן וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שתזכה וכהאי דהכא ובקדושין שם כתבתי דלמסקנא דהכא אינן עולין דברי ר' יוחנן להאי דהתם וי"ל דהכא נמי דקאמר כיצד הוא עושה מוציאן לחולין היינו שממתין עד שתומם. ומיהו דקאמר התם ומייתי שתי בהמות ומתנה. וזה כמו שציינתי בפנים בב' חצאי עגולה. לא משמע כן מסוגיא דהכא אלא מוכרן ועושה אותן עולות וכדמדמי לה לדין דמותרות על פי תנאי ב"ד והתם לא מדמי אובדות למותרות בענין זה ולפיכך צריך להתנות. והרמב"ם פסק כמסקנא דהתם לר' יוחנן כמבואר בדבריו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין בהל' יח ע"ש:

רבי יוחנן בעי מה שלימה בשחרית וכו'. כה"ג גריס בבעיא דר' יוחנן שם דף נב וכן בענין הקמצים של לבונה דלקמן פליגי התם תנאי אם הן שני קמצין ומקריב קומץ שחרית וקומץ בין הערבים וכו' ופסק הרמב"ם שם בהל' כב כרבנן וכדמסיק התם לקמן דלבונתה ושמנה לא הוכפלו וכו' ע"ש. והא דקאמר הכא כלום למדו שלשת לוגין לא מתמיד של בין הערבים. נראה דהאי מילתא תליא בפלוגתא דרבי ורבנן בבבלי יומא דף לד ונסכו רביעית ההין ולמד של שחרית משל ערבית רבי אומר ערבית משל שחרית בשלמא לרבנן האי בתמיד של בין הערבים כתיב אלא רבי מ"ט אמר רבה בר עולא אמר קרא לכבש האחד וזהו תמיד של שחר וכו' וא"כ למאי דאמר הכא אתיא כרבנן בענין קרא דקאי על תמיד של בין הערבים ונ"מ לדינא היכא דאין להם נסכים אלא לאחד כדכתבו התוס' שם דלרבי שחרית עיקר ולרבנן ערבית עיקר. ולמאי דמדחי וקאמר מה תמן צריכה ליה וכו'. ובמקום אחר הארכתי בענין זה. וכלומר דאין ה"נ איכא לספוקי ג"כ דילמא ונסכו רביעית ההין דקאמר קרא אשניהן קאי על של שחר ועל של בין הערבים א"כ איכא נמי למימר דהיכא שאין להם נסכים אלא רביעית ההין מסתברא הוא דיש לחלקו ולהקריב מחצה לשל שחר ומחצה לבין הערבים דמוטב להקריב מקצת מלהקריב אחד מהן בלא נסכים כלל:

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

רבי אומר תופיני רכה. ובבבלי מנחות דף ב ע"ב גריס איפכא רבי אומר תאפינה נאה וכו' ופסק הרמב"ם כרבי כמ"ש בהל' תמידין שם בהלכה יח:

פרק ח

הלכה א

כל הרוקין. לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוסי בן חנינה וכו'. בבבלי פ"ק דפסחים דף יט ע"ב גריס ור"א ורבי יוסי בן חנינה חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים וחד אמר לא גזרו על ספק כלים ופריך רוקין תנינא כלים תנינא וכו' ולכאורה מאי פריך מרוקין הא ר' יוסי פליג וס"ל דיש הפרש בין שבאמצע וכו' ואפשר דכיון דקי"ל הלכה כר' יוסי לגבי ר"מ וכן פסק הרמב"ם בפי"ג מאבות הטומאות בהל' ח' א"כ שמעתתא דהני אמוראי כר' יוסי היא דלא גזרו על כל הרוקין קאמרי אלא דיש חילוק בין בשאר ימות השנה ובין בשעת הרגל ופריך תנינא בהאי מתני' וכרבי יוסי ומשני שם:

סכין שנמצאת בארבע עשר וכו'. מבואר בפנים לפי דרך הרמב"ם בפירושו ובחבורו בהל' אבות הטומאות שם בהל' ה ו ומה שכתב הראב"ד על פירושו שפי' בשונה

ומטביל. מים הרעים שתה כשפירשו לו לזה הפירוש וכו' ע"ש לא כי אלא מים יפים שתה ומדוקדק לשון המשנה שונהו וכו' וכמבואר הכל ובענין הקופיץ שאמרו בין בזה ובין בזה וכו' ולא הביא הוא ז"ל טעמו לפי שזה לא נתבאר אלא על פי אוקמתא דגמרא דפסחים דף ע אליבא דרבנן דבן תימא ודידעי שיבוא בטומאה וכגון שהיה הנשיא גוסס וכו' וכמו שהבאתי בפנים והואיל דמלתא דלא שכיחא היא לא הביא הוא ז"ל לזה ותנא דמתני' הוא דנקט לכל גווני ועוד דהתם נמי לא דחק לאוקמי לאוקמתא דכה"ג אלא למידחי פשיטותא דבעי למיפשט הבעיא לבן תימא יש בה משום שבירת העצם או לא ופשיט לה מהאי מתני' מדקתני קופיץ בין בזה וכו' ומני אילימא רבנן מאי שנא סכין וכו' אלא לאו בן תימא היא וש"מ יש בה משום שבירת העצם ודחי לה לעולם אמינא לך רבנן וכו' עד דאתי להאי אוקמתא אלא שבא בטומאה ומנא ידעי וכו' א"כ כל זה אינו אלא דחיה בעלמא דלא מצית למיפשט מינה הבעיא דילך אבל לפי האמת לא מיתוקמא האי בבא דמתני' אלא כבן תימא וכן נראה מדברי התוס' בע"פ דף קכ בד"ה מפטירין וכו' שכתבו אע"ג דאיכא למ"ד דאית בה משום שבירת העצם וכו' ולא אשכחן למ"ד דקאמר הכי בהדיא אלא דכוונתם אהאי דבן תימא ולפי האמת דפירושא דהאי בבא דקופיץ דלא אתיא אלא כבן תימא ולפיכך לא הביאה הוא ז"ל וזה פשוט. וכן במה שפי' שם נמצאת קשורה לסכין וכו' דעל הסכין הקשורה לסכין קאי הכי קאמר בגמרא דהכא בהדיא ואין להאריך יותר בזה:

הלכה ג

בר קפרא אמר אב הטומאה דבר תורה וכו'. והלכה כר' יוחנן וכמבואר בכמה מקומות בש"ס במשניות ובריייתות וגמרא דראשון ושני מד"ת הן וכדכתב הרמב"ם בפ"י מהלכות אבות הטומאות בהלכה ט' ע"ש והבאתי לזה לעיל במעשר שני שם גם ביארתי שם בענין השקלא והטרייא דהסוגיא ובהא דלא מתרץ הש"ס לר' יוחנן כדמתרץ לבר קפרא לקמן. וכן הבאתי דמה שנמצא כתוב בספרי הרמב"ם בדפוסים חדשים מזמן שנדפסו בוויניצאה עם הכ"מ מלאים שגיאות וטעיות הרבה וכמו שזכרתי מזה בסדר זרעים בכמה וכמה מקומות וגם בענין וולד הטומאה נמצא כתוב בפ"ב מהל' מעשר שני בהל' יב פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים וכו' מפני שוולד הטומאה מדבריהם וט"ס הוא דא"כ סותר דברי עצמו הוא ונגד רוב המקומות בש"ס אלא כך הוא כתוב בספרי הרמב"ם מדפוס הישן בוויניציאה שנדפסו בלתי הכ"מ אם נטמאו בולד הטומאה מדבריהם אסור להוציאן וכו' והיא הנוסחא הנכונה דבולד הטומאה שאינו אלא מדבריהם קאמר וכגון

שנטמאו בכלים שנטמאו במשקין ושאר ענינים היוצאים מהאי פלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן תמצא לעיל בפ"ק דפסחים בשיטתא דר"ח סגן הכהנים מבואר בביאור יפה בס"ד:

הלכה ד

המקדיש שקלים ובכורים וכו'. התי"ט כתב שלמד טעמו של הרמב"ם שפירש דהמקדיש לבדק הבית קאמר ומדברי עצמו הוא דלמד שכתב בפ"ו מהלכות ערכין בהלכה יז המקדיש שקנו לבדק הבית הרי זה קודש ואם הקדיש בכורים לבדק הבית אינו קודש אבל אם הקדיש הכהן אחר שבאו לידו הרי אלו קודש\. ואם כן טעמיה דר"ש לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וסיים שם אבל שקלים וכו' ודאי הוא נכון לטעמיה דר"ש לפירוש הרמב"ם אבל אכתי לא ידעינן מי הכריחו להרמב"ם לפרש דלבדק הבית קאי ודלמא בזמן הזה איירי וכפירוש הר"ב אלא דעדיין צריכין אנו למודעי מדברי האי תלמודא דמוכרח הוא דלבדק הבית קאי וכדמוכרח מהא דבעי הכא את אמר קדשו והכא את אמר לא קדשו ומדמשני ליה תמן לכן אין מקדישין לכתחלה וכו' וכמבואר הכל בביאור היטב בפנים ובכל הסוגיא כולה בסייעתא דשמיא:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא

מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם. וא"ת וכי לא ידע בעל הבעיא מתני' דריש פ"י דזבחים דתנינן מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח וי"ל דכסבור היה לפרש שאם אין לצבור אלא אחד מהן קודמין מוספי שבת לשל ר"ח אבל לא בהקדמת הקרבתן קאמר וכך היה ר' ירמיה סבר מימר וכו'. ופשיט ליה על שם כל התדיר וכו' דאף להקדים הקרבתן קתני ועיין בתוס' ריש פ' כל התדיר שכתבו דאין לפרש דאיצטריך קרא דהכא לצבור שאין להם אלא כדי אחד מהן דמתני' לאו בכה"ג איירי וכו' והכא ע"כ לפרש דס"ד דבעל הבעיא לפרש למתני' דהתם כן ופשיט לה לקמן מוספי שבת קודמין אף להקדים וכפי האמת: